

Euroopan unionin
osarahoittama

Paikallistasolta valtakunnalliseksi toiminnaksi

Case maatalousyrittäjien työhyvinvoinnin kehittäminen

Virve Hindström
MTK-Satakunta

Tekijä: Virve Hindström

Vuosi 2026

Työn nimi: Paikallistasolta valtakunnalliseksi toiminnaksi, Case maatalousyrittäjien työhyvinvoinnin kehittäminen

Tässä case-tutkimuksessa tarkastellaan, miten paikallinen Leader-rahoitteinen maatalousyrittäjien työhyvinvointihanke kehittyi vaiheittain valtakunnalliseksi Väliä viljelijästä -toiminnaksi ja lopulta osaksi Melan lakisääteisiä palveluja. Tutkimuksen kohteena on vuosina 2012–2024 rakentunut toimintamalli, jonka juuret ovat Sastamalan seurakunnan hallinnoimassa Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishankkeessa.

Tutkimuksen tavoitteena oli tunnistaa tekijöitä, jotka mahdollistivat paikallistason toimintamallin leviämisen maakunnalliseksi ja valtakunnalliseksi toiminnaksi sekä kuvata kehityksen keskeiset käännekohtat. Aineisto koostui hanke- ja projektisuunnitelmista, loppuraporteista, muista dokumenteista sekä viidestä teemahaastattelusta. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla, minkä jälkeen tulokset jäsenettiin Denningin kahdeksan innovaatiotoiminnon mallin mukaisesti.

Tutkimuksen perusteella toimintamallin keskeisiä vahvuuksia olivat maatalousyrittäjien kokonaisvaltainen kohtaaminen, matalan kynnyksen keskusteluapu, nopea palveluohjaus sekä laaja sidosryhmäyhteistyö. Toimintamalli vastasi maatalouden rakennemuutoksen, taloudellisen epävarmuuden ja yrittäjien kasvaneen kuormituksen aiheuttamiin tarpeisiin. Toiminnan leviämistä edistivät erityisesti käytännönläheinen työote, verkostomainen yhteistyö, aktiivinen viestintä sekä alueellisten hyvinvointihankkeiden ja Melan Väliä viljelijästä -projektin yhteistyö.

Tulokset osoittavat, että paikallisesti syntynyt toimintamalli voi laajentua valtakunnalliseksi ja rakenteita muuttavaksi toiminnaksi, kun tunnistettuun tarpeeseen vastataan joustavasti, yhteistyöhakuisesti ja pitkäjänteisesti. Tutkimus lisää ymmärrystä siitä, miten paikalliset innovaatiot voivat vaikuttaa laajemmin yhteiskunnallisiin toimintarakenteisiin ja tarjoaa näkökulmia myös muiden paikallisten kehittämishankkeiden suunnitteluun ja laajentamiseen.

Paikallistasolta valtakunnalliseksi toiminnaksi – maatalousyrittäjien työhyvinvoinnin kehittäminen -hanke on saanut EU:n maaseuturahoitusta Leader Joutsenten reitti ry:n kautta. Hankkeen on toteuttanut MTK-Satakunta, hankkeen yhteistyökumppanina on MTK-Vammala.

Liitteessä 4 lueteltuna kirjoittajan sidonnaisuudet.

Author Virve Hindström Year 2026
Subject From Local-Level Action to Nationwide Operations: A Case Study on Developing the Well-Being at Work of Farmers

This case study examines how a Local Action Group (LAG) -funded occupational well-being project for farmers gradually evolved into the nationwide *Support the Farmers* (Välitä Viljelijästä) initiative and ultimately became part of The Farmers' Social Insurance Institutions (Mela) statutory services. The study focuses on an operational model developed between 2012 and 2024, originating from the *Development Project for the Occupational Well-being of Rural Entrepreneurs* administered by the Evangelical Lutheran parish of Sastamala.

The aim of the study was to identify the factors that enabled a locally developed operating model to expand into regional and national practice, as well as to describe the key turning points in this development process. The research material consisted of project plans, final reports, other related documents, and five thematic interviews. The material was analyzed using data-driven content analysis, after which the findings were structured according to Denning's model of eight innovation practices.

The study found that the key strengths of the operating model included a holistic approach to supporting farmers, low-threshold counselling services, rapid service guidance, and extensive stakeholder cooperation. The model responded to needs arising from structural changes in agriculture, economic uncertainty, and the increasing workload and strain experienced by farmers. The spread of the model was particularly supported by its practical approach, network-based cooperation, active communication, and collaboration between regional well-being projects and Mela's *Support for Farmers* project.

The findings demonstrate that an operating model developed at the local level can expand into nationwide and structurally transformative practice when identified needs are addressed flexibly, collaboratively, and with long-term commitment. The study increases understanding of how local innovations can influence broader societal support structures and also provides perspectives for the planning and expansion of other local development projects.

From Local-Level Action to Nationwide Operations - Developing the Wellbeing at Work of Farmers - project has received EU rural development funding through Leader (LAG) Joutsenten reitti ry. The project has been implemented by MTK-Satakunta, with MTK-Vammala serving as a project partner.

Sisällys

1	Tausta ja menetelmät.....	1
1.1	Tausta, tarkoitus ja tavoite	1
1.2	Aineiston kerääminen.....	2
1.3	Aineiston analyysi	3
1.4	Sastamalan Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishanke.....	4
2	Kahdeksan innovaatiotoimintoa.....	6
2.1	Keksintö	7
2.1.1	Tunnistaminen	7
2.1.2	Visioiminen	10
2.2	Käyttöönotto.....	11
2.2.1	Tarjoaminen	11
2.2.2	Testaaminen.....	12
2.2.3	Ylläpitäminen	13
2.3	Diffuusion tukeminen.....	16
2.3.1	Jatkokehittäminen.....	16
2.3.2	Johtaminen.....	34
2.3.3	Integroiminen.....	36
3	Tunnistettuja käännekohtia	38
3.1	Hanke- ja projektirahoitus ja yhteistyö.....	38
3.2	Yhteiskunnalliset herkkyydet.....	39
3.3	Näyttöön perustuva toiminta.....	40
3.4	Agraariajattelusta työkykyajatteluun.....	40
3.5	Termistön kehittyminen	41
4	Johtopäätökset ja pohdinta	44
	Lähteet.....	47

Kuvat

Kuva 1	Innovaatiotoiminnot. Mukailten Denning, 2012.	7
--------	--	---

Kuva 2 Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishanke tunnisti käytännönläheisesti eri tarpeita....	8
Kuva 3 Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishanke tunnisti varhaisessa vaiheessa sidosryhmäverkoston vahvistamisen tarpeen.....	10
Kuva 4 Toimintamallin leviäminen 2012-2014	17
Kuva 5 Toimintamallin leviäminen 2015-2017	19
Kuva 6 Toimintamallin leviäminen 2018-2020	26
Kuva 7 Toimintamallin leviäminen 2021-2022	33

Taulukot

Taulukko 1 Hanke- ja projektisuunnitelmissa esiintyvä termistö	42
--	----

Liitteet

Liite 1.	Aineistona käytetyt hanke- ja projektisuunnitelmat, -raportit ja muut dokumentit
Liite 2.	Maatalousyrittäjien hyvinvointihankkeiden aikajana kuukausittain asiakastyön mukaan
Liite 3.	Paikallisesta hankkeesta valtakunnalliseksi toiminnaksi -tietokortti
Liite 4.	Sidonnaisuudet

1 Tausta ja menetelmät

1.1 Tausta, tarkoitus ja tavoite

Hankkeen tarkoituksena case-tutkimuksen menetelmillä tutkia ja mallintaa viljelijöiden hyvinvointia tukevan paikallistason Leader-hankkeen kehitystä valtakunnalliseksi Väliä viljelijästä -toiminnaksi. Tarkoituksena on vahvistaa paikallisidentiteettiä ja minäpystyvyyttä kuvaamalla, miten paikallistasolla tunnistetut tarpeet voivat edetä jopa valtakunnalliseksi, rakenteita muuttavaksi toiminnaksi.

Tavoitteena on lisätä ymmärrystä siitä, kuinka paikallistason hankkeita voidaan laajentaa ja mitkä tekijät tukevat tällaista kehitystä. Hankkeessa tavoitteena on rohkaista muita paikallistoimijoita viemään omia hankkeitaan laajemmalle tasolle. Tutkimuksessa tunnistetaan tekijät, jotka vaikuttivat mallin leviämiseen sekä tapahtuneet käännekohtat. Tunnistetaan, millaista yhteistyötä on toteutettu toimintamallin leviämiseksi.

Ilmiöt eivät synny tyhjiössä. Tässä case tutkimuksessa on tutkitaan, miten Leader Joutsentenreitin rahoittama, Sastamalan seurakunnan hallinnoima, Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishankkeesta alkunsa saanut toimintamalli levisi maakuntiin ja valtakunnalliseksi sekä lopulta muodostui Melan lakisääteiseksi varhaisen tuen palveluksi. On huomioitava, että erilaisia viljelijöiden hyvinvointia sekä sidosryhmäyhteistyötä kehittäviä toimia ja hankkeita oli olemassa jo ennen Sastamalassa alkanutta Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishanketta. Esimerkiksi Hyvinvoiva maatalousyrittäjä, työhyvinvointihankkeet hyvinvoinnin edistäjänä -opinnäytetyö arvioi maatalousyrittäjille suunnattujen, vuosina 1999-2011 välillä toteutettujen 17 hyvinvointihankkeen onnistumista ja tavoitteiden saavuttamista (Hytönen 2014). Sastamalan hanketta edeltäneet toimet ovat oletettavasti muokanneet asenteita ja osoittaneet tarvetta Sastamalan hankkeessa kehitetylle toimintamallille. Sastamalan hankkeessa muotoutuneesta toimintamallista teki ainutlaatuisen sen tapa kohdata maatalousyrittäjän tilanne kokonaisuutena sekä tapa tukea sidosryhmien verkostoitumista. Viitteitä juuri tämänlaisten toimintamallien kokonaisuudesta ei ole löydettävissä ennen Leader-rahoitteista Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishanketta.

Alkuperän osoittaminen ilmiöissä on erittäin haastavaa. Onkin annettava tunnustusta Stiglerin laille, jolla Stigler (1980) tuo esiin Mertonin löydöksen. Stiglerin lakia voidaan soveltaa myös tähän case tutkimukseen: ”Mikään tieteellinen löydös ei ole nimetty alkuperäisen keksijänsä mukaan” (Stigler 1980). Tässä case tutkimuksessa jää tunnistamatta, mitkä pitkän aikavälin edeltävät tekijät ovat olleet niitä, että on lopulta päädytty Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishankkeessa toteutettuun toimintamallin kokonaisuuteen.

Toimintamallin konteksti sitoutuu tiiviisti maatalouden rakennekehitykseen. Tässä tutkimuksessa maatalouden kontekstia ei kuvata enempää, kuin miten se näkyi hankesuunnitelmissa ja raporteissa tai tuli esille haastatteluissa. Ilmiötä ei tule kuitenkaan ymmärtää maatalouden rakennekehityksestä irrallisena vaan siihen tiiviisti liittyvänä. Toimintamalli rakentui vuodesta 2012 alkaen vuoden 2024 loppuun, jonka jälkeen toiminnasta tuli osa Melan lakisääteistä tehtävää. Toimintamalli ei ole edelleenkään kivetynyt vaan jatkaa edelleen kehitystään vastatakseen olemassa olevaan tarpeeseen. Toimintamallin tukipilarit, viljelijöiden kokonaisvaltainen kohtaaminen ja sidosryhmäyhteistyön kehittäminen, ovat edelleen olemassa.

1.2 Aineiston kerääminen

Tarkoituksena oli koota hankesuunnitelmat ja hankkeiden loppuraportit Leader Joutsentenreitin rahoittamista Sastamalan Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishankkeesta, sen jatkohankkeesta ja sekä Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishankkeen alkamisen jälkeen alkaneista, samaa toimintamallia hyödyntäneistä maakunnallisista hankkeista, joista suurin osa toteutettu MTK-liittojen hallinnoimina EU: n osa tai kokonaan rahoittamina Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman tai ESR-ohjelman hankkeina. Aineistoa kerättiin julkisista lähteistä, kuten Hankerekisteristä, josta löytyy tiivistelmä maaseudun kehittämishankkeista vuodesta 2014 alkaen. Hankesuunnitelmia ja raporteja pyydettiin suoraan MTK-liitoilta sekä tarvittaessa myös lähestymällä hankkeissa aiemmin työskennelleitä. Välitä Viljelijästä -projektin hankesuunnitelmat ja hankeraportit pyydettiin ja saatiin Melasta. Aineistona käytetyt hankke- ja projektisuunnitelmat, -raportit ja muut dokumentit on listattuna liitteessä 1.

Haastateltavien valintaperusteena oli hankkeiden eri vaiheiden tunteminen tai osallistuminen sellaiseen kohtaan toimintamallin leviämistä, josta tarvittiin enemmän tietoa, kuin suunnitelmien ja raporttien kautta oli mahdollista saada. Haastateltavia oli yhteensä viisi ja heidän nimiään ei julkaista. Hankesuunnitelmassa haastateltavat oli rajattu liian yksityiskohtaisesti, jonka vuoksi havaittiin riski haastatellun suoraan tunnistettavuuteen. Aivan kaikki haastateltavat eivät ole juuri niitä edustajia, kuin hankesuunnitelmassa on mainittu, mutta täyttävät muuten selvästi haastateltavien valintaperusteet.

Haastattelut toteutettiin puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilla, joka rakentui aikajänteeseen perustuvien teemojen ympärille täydentämään hanke- ja projektihakemuksista ja raporteista saatua tietoa. Haastatteluiden eteneminen kuitenkin joustavaa. Haastateltaville annettiin mahdollisuus käsitellä teemoja ajankulkuunsa ja kokemuksiinsa perustuen ilman tiukkaa sitoutumista ennalta määriteltyihin kysymyksiin tai ajallisiin rajauksiin. Haastattelut suoritettiin Microsoft Teams -sovelluksella ja haastattelut nauhoitettiin. Automaattilitterointia hyödynnettiin. Haastattelujen tarkoitus oli tuottaa syvällisempää tietoa toimintamallin muokkaantumisen, laajentumisen ja vakinaistamisen vaiheista.

1.3 Aineiston analyysi

Aineisto analysoitiin induktiivisen, aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla, minkä jälkeen tulokset jäsennettiin Denningin ja Dunhamin (Denning & Dunham 2006, Denning 2012) kehittämän kahdeksan innovaatiotoiminnan mallin mukaisiin kategorioihin teoriaohjaavan sisällönanalyysin periaatteita hyödyntäen.

Tässä case-tutkimuksessa päädyttiin induktiiviseen analyysiin, koska tavoitteena oli tunnistaa aineistosta nousevia ilmiöitä ilman valmiiksi määriteltyä teoreettista luokittelua. Tämä mahdollisti sen, että analyysi perustui ensisijaisesti aineistosta esiintyviin merkityksiin ja haastateltavien näkemyksiin.

Analyysin myöhemmässä vaiheessa tulokset jäsennettiin Denningin kahdeksan innovaatiotoiminnan mallin mukaisiin kategorioihin, koska mallin havaittiin soveltuvan aineistosta nousseiden teemojen tulkintaan ja kokonaisuuden systematisointiin.

Teoreettista viitekehystä ei kuitenkaan käytetty alkuvaiheen analyysia ohjaavana luokittelurunkona, minkä vuoksi analyysi ei ollut puhtaasti deduktiivinen.

Menetelmällisesti lähestymistapa edustaa teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, jossa aineistolähtöinen analyysi ja teoreettinen tulkinta yhdistyvät. Ratkaisu mahdollisti sekä aineiston avoimen tarkastelun että tulosten kytkemisen olemassa olevaan innovaatiotoimintaa kuvaavaan teoriaan.

1.4 Sastamalan Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishanke

Sastamalan seurakunnan hallinnoiman, Sastamalassa toiminut Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishanke (2012-2013, jatkohanke 2013-2014) rakentui vaiheittain toimintamalliksi, jonka ytimessä oli tiloille jalkautuva, luottamuksellinen ja kokonaisvaltainen keskusteluapu. Hankkeen lähtökohtana oli havainto maatalousyrittäjien kuormittavasta tilanteesta: taloudellinen epävarmuus, suuret investoinnit, pitkät työpäivät, rajalliset vapaa-ajan mahdollisuudet sekä heikentynyt paikallinen yhteisöllisyys loivat tarpeen ulkopuoliselle, luottamukselliselle tuelle. Hanketta toteutti Sastamalan seurakunta yhteistyössä MTK-paikallisyhdistysten kanssa, ja kohderyhmänä olivat kaikki alueen maaseutuyrittäjät, kohdentuen kuitenkin pääasiassa maatalousyrittäjiin.

Hanketta haettaessa lähtöajatus oli erilainen kuin se, millaiseksi toiminta lopulta muotoutui. Haastattelujen perusteella hankeidea sai alkunsa Sastamalan seurakunnassa ja tuottajayhdistyksiä osallistettiin suunnitteluvaiheen keskusteluihin. Tuottajayhdistyksissä korostui tarve ”kovalle edunvalvonnalle”, mutta samalla alkoi nousta esiin näkemys siitä, että myös ihmisten hyvinvoinnista on pidettävä huolta. MTK-Vammalan tuottajayhdistys lähti mukaan kaikkein ennakkoluulottomimmin.

Hakuvaiheessa toiminnan ajateltiin painottuvan yhteisöllisyyden vahvistamiseen, kuten yhdessäoloon, työhyvinvointitilaisuuksiin ja virkistykseen. Sen sijaan ei osattu ennakoida, että toiminta kehittyisi vahvasti yksilökeskeiseen suuntaan. Kuitenkin hankkeen käynnistyttyä toiminta alkoi nopeasti painottua yksilölliseen tukeen, jolloin myös havaittiin, että todellinen tarve oli juuri tämänkaltaiselle lähestymistavalle.

Toimintamallin toteutus alkoi muotoutua palkatun projektityöntekijän aktiivisella yhteydenpidolla tiloihin ja eri sidosryhmiin. Tapaamisissa käsiteltiin niin arjen pieniä huolia kuin vakavampia henkisiä, sosiaalisia ja taloudellisia kriisejä. Keskusteluapua annettiin aina vaitiolovelvollisuuden piirissä, ja työntekijä toimi ulkopuolisena, tilan tilanteeseen sitoutumattomana kuuntelijana. Työote oli ratkaisukeskeinen: yrittäjän kanssa laadittiin tarvittaessa etenemissuunnitelma, ja työntekijä toimi tukena muutoksen alkuvaiheessa sekä ohjasi viljelijän oikeiden palveluiden, muun muassa mielenterveyspalveluiden, parisuhde- ja perheneuvonnan, työterveyshuollon tai talousneuvonnan, piiriin.

Hankkeen menetelmät olivat monipuolisia ja vastasivat sekä yksilöiden että yhteisöjen tarpeisiin. Hankkeessa pidettiin teematilaisuuksia, joiden aiheina olivat muun muassa työssä jaksaminen, parisuhde, stressinhallinta, sukupolvenvaihdokset ja investointien aiheuttama henkinen ja taloudellinen kuormitus. Ulkopuolisia asiantuntijoita hyödynnettiin luennoitsijoina. Erityisenä kohderyhmänä huomioitiin myös lomittajat, joille järjestettiin koulutuksia ihmisen kohtaamisesta, koska he ovat usein ensimmäisiä, jotka käytännössä huomasivat maatalousyrittäjän kuormittumisen.

Hankkeen edetessä suurin osa työajasta kului tilakohtaisessa työssä, mutta sen rinnalla kasvatettiin aktiivisesti myös sidosryhmäverkostoa. Työterveyshuolto, neuvonta, eläinlääkintä, lomahallinto, pankit, seurakunnat sekä alueen MTK-liitot rakensivat hankkeen kautta toimivampaa yhteistyötä.

Hankkeen eteneminen muodostui kolmesta vaiheesta. Ensimmäinen vaihe oli vuonna 2011, kun hankkeelle etsittiin hanketyöntekijää. Koska vuonna 2011 ei löytynyt sopivaa hanketyöntekijää, alkoi hankkeen toiminta vuonna 2012. Toinen vaihe (2012–2013 muutoshakemus) on tunnistettavissa alkavaksi, kun hanketyöntekijän työsuhde alkoi. Jo alussa havaittiin tarve laajentaa sidosryhmäverkostoa laajemmaksi. Osin kuntaliitoksen myötä tullut tarve hankkeen muutoshakemukselle sisälsi myös laajennetun kirjauksen sidosryhmiin kuuluvista tahoista. Toinen vaihe keskittyi toimintamallin luomiseen ja luottamuksen rakentamiseen. Tämä vaihe osoittautui ratkaisevan tärkeäksi, sillä maatalousyrittäjien yhteydenottoihin liittyi vahva stigma. Toimintaa syvennettiin, ja työntekijän tunnettuuden lisääntyessä yhteydenottojen määrä kasvoi. Kolmannessa vaiheessa (2014) hanke laajeni merkittävästi: toimialue kattoi koko Joutsenten reitin alueen (Huittinen, Punkalaidun, Sastamala, Hämeenkyrö), ja yhteistyö MTK-Satakunnan (ml.

Varavoimaa Farmarille-hanke) ja MTK-Pirkanmaan kanssa vahvistui. Laajentumisen myötä hankkeesta tuli seudullinen työhyvinvoinnin tukimalli.

Kokonaisuudessaan hanke muodosti toimivan ja joustavan rakenteen, joka yhdisti henkilökohtaisen tuen, yhteisöllisyyden vahvistamisen ja moniammatillisen verkostotyön. Malli mahdollisti maatalousyrittäjien tilanteiden tarkastelun kokonaisuutena ja loi pohjan uudelle tavalle tukea viljelijöiden jaksamista, selviytymistä ja arjen hallintaa muuttuvassa maatalouden toimintaympäristössä.

2 Kahdeksan innovaatiotoimintoa

Innovointi ei ole keksintöjen keksimistä vaan muodostuu tarpeiden tunnistamisesta ja analysoimisesta, ratkaisuiden kehittämisestä, käyttöönottoprosessin kehittämisestä ja käytön tukemisesta ja arvioinnista. Innovaatiota ei ole olemassa, ellei ole olemassa tahoa, jossa omaksumisprosessi on käytössä. Innovointi on taito, jonka voi oppia ja ymmärtämällä innovaatiotoiminnot, voi innovaation prosessia tukea ja nopeuttaa. (Denning 2004;2012; Denning & Dunham 2006)

Innovaatiotoiminnan tueksi on kehitetty opetusmalli, joka koostuu kahdeksasta innovaatiotoiminnosta. Innovaatiotoiminnot ovat syklisiä ja monimuotoisia, eivätkä ne ole hierarkkisessa järjestyksessä. Innovaatiotoimintoja voidaan toteuttaa myös samanaikaisesti samanaikaisesti. (Denning 2012, Denning & Dunham 2006).

Innovaation diffuusio tarkoittaa sosiaalista prosessia innovaation käyttöönoton yhteydessä. Rogersin (2003) teorian mukaisesti diffuusio sisältää kommunikaation, epävarmuuden, tiedon ja sosiaaliset muutokset. Kun diffuusio on toteutunut, on uusi omaksuttava asia siirtynyt osaksi omaksujatahon toimintakulttuuria. Tässä case-tutkimuksessa innovaation diffuusiota lähestytään Denningin (2004;2012; Denning & Dunham 2006) innovaatiotoimintojen kautta (kuva 1)

DENNINGIN (2012) 8 INNOVAATIOITOIMINTOJA

Kuva 1 Innovaatiotoiminnot. Mukailleen Denning, 2012.

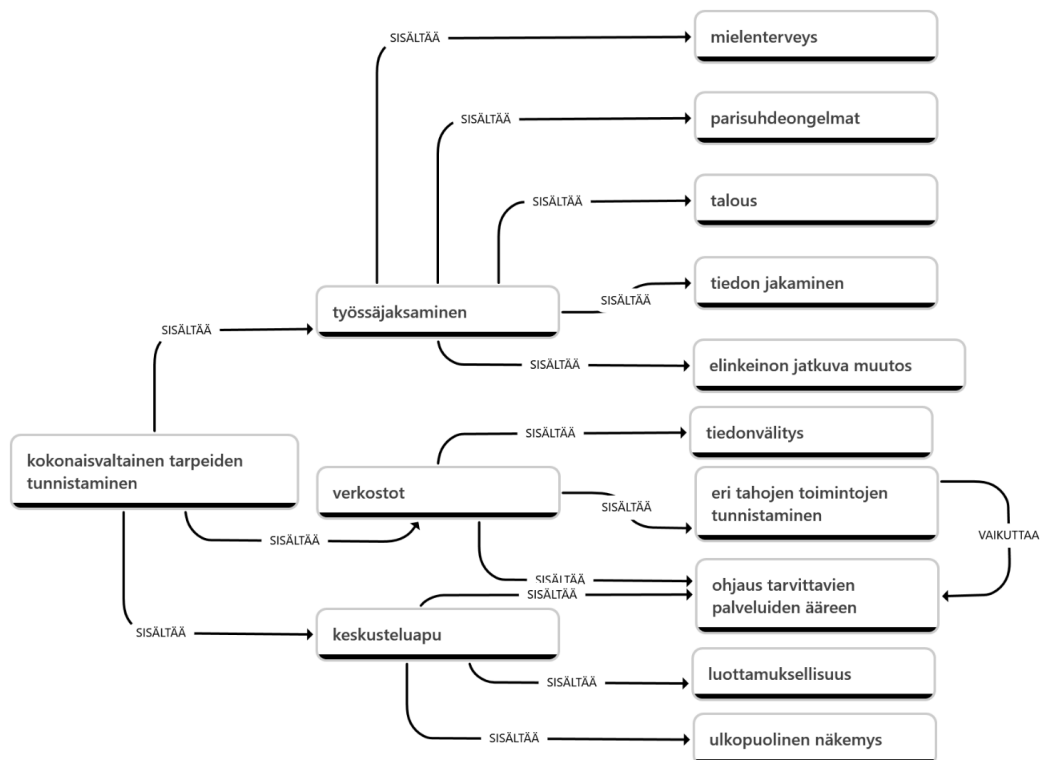
2.1 Keksintö

2.1.1 Tunnistaminen

Ensimmäisen Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishankkeen hankesuunnitelmassa tuodaan esiin kaksi tunnistettua. Ensimmäisenä kehityskohteena oli tunnistettu Sastamalan seurakunnan ja maatalousyrittäjien välinen suhde. Seurakunnalle oli tullut vaikutelma, että maatalousyrittäjillä voisi olla kiinnostus tiiviimpään vuorovaikutukseen heidän kanssaan. Toinen, keskeisimmäksi tunnistettu, kehityskohde oli maatalousyrittäjien haastava tilanne. Haastavana tilanteena oli tunnistettu

maatalousyrittäjien vaikea taloustilanne, suuret investoinnit ja niiden aiheuttamat henkiset paineet, sosiaalinen eristyneisyys, heikko tukiverkko, suuri työmäärä ja rajalliset mahdollisuudet työstä irrottautumiselle.

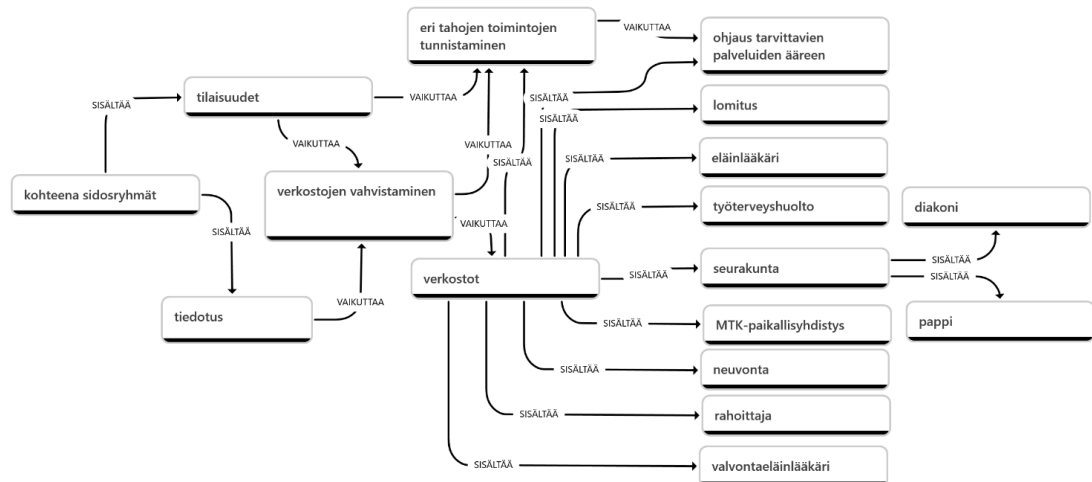
Hankesuunnitelmassa ei rajattu toimintaa koskettamaan vain tiettyjä maatalousyrittäjien kohtaamia haasteita, vaan hankkeella oli tarkoitus auttaa ihmisiä eteenpäin avun tarvitsijan lähtökohdista (kuva 2). Tarpeita ei rajattu, vaan hankesuunnitelmasta tulee ilmi, että ihminen on tarkoitus kohdata kokonaisvaltaisesti. Hankesuunnitelmassa tunnistettiin Sastamalassa oleva runsas maatilojen määrä ja tilojen tuottavuus koko maan tilanteeseen nähden arvioitiin hyväksi. (Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishankkeen suunnitelma 2011.)

Kuva 2 Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishanke tunnistati käytännönläheisesti eri tarpeita.

Verkostojen olemassaoloa tukevaksi tekijäksi tunnistettiin aktiivinen MTK-paikallisyhdistys. Vaikka joidenkin verkostojen olemassaolo tunnistettiin, samalla havaintona oli, että esimerkiksi lähipiiriin ja naapurustoon liittyvät verkostot eivät olleet yhtä vireitä, kuin aiemmin ja monet yrittäjät ovat asioidensa kanssa yksin. Stressitekijöihin liittyvä tiedon lisääminen ajateltiin hyödylliseksi. Hankkeessa oli tarkoitus löytää ja auttaa eri ongelmista kärsiviä ihmisiä. Hankesuunnitelmassa tavoitteena oli luottamuksellisen, maatalan ulkopuolisen, keskusteluavun tarjoaminen maatalousyrittäjille, ohjaaminen tarvittaviin palveluihin mielenterveyteen, päihteisiin ja parisuhteeseen liittyvissä ongelmissa sekä sosiaalisten verkostojen vahvistamiseen kannustaminen ja verkostojen löytäminen.

Käytännössä verkostojen kehittäminen muodostui koskettamaan maatalousyrittäjien sidosryhmiä ja niihin liittyvien verkostojen kehittämistä laajemminkin (kuva 3), sillä siinä havaittiin tarve. Tähän liittyen oli tehty muutoshakemus alkaen 1.8.2012, eli alkaen ajankohdasta, jossa hanketyöntekijä työssään aloitti. Heti toiminnan alettua tunnistettiin, että mielenterveyspalveluiden pariin ohjaamisen lisäksi tarvittiin ohjausta myös muiden palveluiden pariin. Lisäksi havaittiin, että sidosryhmät eivät tunne toistensa palveluita, eivätkä näin ollen osaa ohjata maatalousyrittäjää olemaan yhteydessä oikeisiin tahoihin. Tiettyjä tahoja oli lueteltuna hankkeen muutoshakemuksella. Samassa tunnistettiin, että tahoja on paljon muitakin ja lista päättyi lyhenteeseen ”yms.”.

Kuva 3 Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishanke tunnisti varhaisessa vaiheessa sidosryhmäverkoston vahvistamisen tarpeen.

2.1.2 Visioiminen

Visiota ei Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishankeen suunnittelun ja toteutuksen vaiheessa mietitty erillisesti, kuten ei muidenkaan maatalousyrittäjien hyvinvointihankkeiden ja projektien suunnitelmissa. Visio on kuitenkin ollut olemassa haastatteluiden perusteella. Visiota ei ole erillisesti tehty vaan se muodostui tarpeesta viestiä monitahoisesta hankkeesta yksiselitteisesti.

Osana visiota nähtiin olleen muun muassa: keskusteluapu, tilaisuudet, ennaltaehkäisy, avun pyytämisen kynnyksen madaltaminen ja verkostojen kehittäminen. Ymmärrys maatalousyrittäjien kokemista haasteista oli tavoittanut laajemman yhteiskunnallisen julkisuuden. Sastamalan Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishanke sai laajaa näkyvyyttä jo aloitusvuonna, kun Yle alueuutiset julkaisivat hankkeesta uutispätkän ja hankkeesta kirjoitettiin artikkeli Yleisradion (Yle) verkkosivuille (Yle 2012). Myös Sastamalan maatalousyrittäjien työhyvinvointihankkeen jatko ylitti Ylen uutiskynnyksen. Uutisen ingressissä todettiin, että *“Taludellinen epävarmuus, suuri työ määrä ja muuttuvat EU-säädökset tuovat viljelijöille eniten unettomia öitä.”* (Yle 2013).

Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishankkeen ydinvisio oli käytännönläheinen ja helposti ymmärrettävä: *Maatalousyrittäjät saavat hankkeen kautta maksutonta maatalan ulkopuolista keskusteluapua ja palveluohjausta tarpeidensa mukaan auttamaan eteenpäin kohtaamisissaan haasteissa.* Tämän lisäksi vision voi sanoittaa sidosryhmäverkostojen näkökulmasta hankesuunnitelman perusteella seuraavasti: *Maatalousyrittäjien sidosryhmät tunnistavat toisensa ja pystyvät ohjaamaan maatalousyrittäjän tarvittavien palveluiden pariin.*

Vaikka visiota ei ole sanoitettu hankesuunnitelmissa, hanke- ja projektisuunnitelmien perusteella tulkittavissa olevat visiot ovat olleet varsin samansuuntaiset läpi eri hyvinvointihankkeiden.

2.2 Käyttöönotto

2.2.1 Tarjoaminen

Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishankkeen hankesuunnitelma loi vahvan pohjan toiminnan ensimmäiselle muotoilulle, jonka avulla heräteltiin ensimmäisten omaksujien mielenkiintoa. Toiminnan perusteella voidaan erotella kaksi eri muotoilua, toinen kohdennettuna maatalousyrittäjille ja toinen sidosryhmille. Toimintamalli herätti alusta asti kiinnostusta, mutta maatalousyrittäjien keskuudessa oli myös varautuneisuutta.

Maatalousyrittäjille kohdennettujen palveluiden malli mielenkiinnon herättämiseksi:

Maksuton maatalan ulkopuolinen keskusteluapu, jossa katsotaan tilannetta kokonaisvaltaisesti ja autetaan eteenpäin. Tapaamiset ovat luottamuksellisia ja ne voidaan toteuttaa maatilalla tai hankkeen toimitiloissa. Yhteyttä hankkeeseen voi ottaa maatalousyrittäjä itse, hänen huolestunut läheisensä tai sidosryhmän edustaja. Avun vastaanottaminen on vapaaehtoista. Yhteydenottoihin reagoidaan nopeasti. Lisäksi järjestetään tilaisuuksia, joissa käsitellään hyvinvointia tukevia aiheita sekä pienryhmiä.

Sidosryhmille kohdennettu palveluiden malli mielenkiinnon herättämiseksi:

Verkostotapaamiset lisäämään keskinäistä tunnettavuutta, jotta maatalousyrittäjiä pystytään ohjaamaan oikeisiin palveluihin. Hankkeen tarjoaman maatalousyrittäjille suunnatun toimintamallin integroiminen osaksi sidosryhmäyhtesistyötä. Kun huoli maatalousyrittäjän tilanteesta herää, löytyy taho, johon asiakkaan voi ohjata.

2.2.2 Testaaminen

Ensimmäisen puolen vuoden aikana Maatalousyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishankkeessa saatiin tehtyä pohjatyö, eli rakennettua luottamusta maatalousyrittäjiin sekä lisättyä tietoa tarjottavan palvelun olemassaolosta. Tilaisuuksiin osallistumisaktiivisuuteen oltiin tyytyväisiä. Alussa keskusteluavun piiriin asiakkaita tuli rauhalliseen tahtiin ja sidosryhmistä tulevat ohjaukset olivat ensimmäisiä asiakaskontakteja, joissa toimintamallia päästiin testaamaan käytännössä.

”Alussa tuli verkkaisesti asiakkaita. Toisaalta ensimmäiset asiakkaat tulivat kyllä tosi nopeasti työterveyshuollon ohjauksen kautta.”

Toimintamallia kehitettiin ilmaantuneiden tarpeiden mukaan ja melko pian muutettiin maatalousyrittäjien kontaktointia niin, että yhteyttä maatalousyrittäjään otettiin, mikäli tähän oli hänen suostumuksensa.

”Alussa jonkun verran tehtiin niin, että otettiin asiakkaaseen yhteyttä muualta tulleen yhteydenoton perusteella, silloin vastaanotto oli vaihtelevaa. Kyllä se aika pian oli niin, että yhteyttä otettiin vasta, jos viljelijältä oli siihen suostumus. Se on alkuun lähdön kannalta parempi, että asiakas tietää, että häneen tullaan ottamaan yhteyttä.”

Sidosryhmiltä tullut vastaanotto toiminnalle sekä verkostojen ja keskinäisen tunnettuuden lisäämiseksi, että maatalousyrittäjille tarjottavan asiakastyön osalta oli kannustavaa ja toimintamalli ei vaatinut juurikaan muutoksia muilta osin, kuin että yhteistyötahot moninaistuivat ja laajenivat hankkeen edetessä.

”Kyllähän se hirveen tervetullut se ensimmäinen (sidosryhmien) suhtautuminen oli. Sanottiin, että hirveen tärkeitä ja onpa hyvä, että tällaista tehdään ja tarvetta varmaan on kamalasti. Jopa ehkä niin, että tuntui, että sidosryhmät paljon lämpimämmin otti vastaan ja sitoutui paremmin alussa kuin viljelijät.”

Toiminnan tarpeellisuutta ei kiistetty ja hankkeen toiminta herätti laajaa kiinnostusta.

”Suoranaista vastustusta hanke ei kohdannut. Ennemmin näkyi se, että jos asiaa ei pidetty tärkeänä, niin oltiin passiivisia hankkeen suuntaan, eli ei esimerkiksi vastattu yhteistyöpyyntöihin tai muihin viesteihin. Osalla reagoimattomuus johtui silti varmasti siitä, että ei ollut aikaa asialle.”

Pienryhmiin ei saatu herätettyä kiinnostusta ja Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishankkeen puitteissa pienryhmiä ei järjestetty. Muita avoimia tilaisuuksia järjestettiin, ja osallistujamääriin oltiin tyytyväisiä.

”Viljelijöillä tuli aluksi sellainen, että kehtaanko mä soittaa ja esimerkiksi kun hankkeessa oli ne pienryhmät... Kasvojen menettämisen pelko oli aika syvällä vielä siihen aikaan. Noin pienessä ja tiiviissä yhteisössä todettiin, että pienryhmä ei ole se homma, jota nyt kannattaa toteuttaa.”

2.2.3 Ylläpitäminen

Hankkeiden toiminnasta viestittiin monikanavaisesti. Sidosryhmät olivat aktiivisia toiminnan markkinoijia, samoin tiedotusvälineiden kiinnostus jatkui. Toiminnasta tehtiin myös opinnäytetöitä, lisensointityö ja vuonna 2023 Välitä Viljelijästä -projektin vaikuttavuusarvio.

Laajan yleisön mielenkiinto toimintaa kohtaan heräsi pian Leader -hankkeen alkamisen jälkeen ja mielenkiinto lisääntyi hankkeiden jatkuessa. Viimeistään Melan saadessa Välitä Viljelijästä -projektiin rahoituksen, mielenkiinto oli herätetty. Hankkeita kuunneltiin eri instansseissa ja hanke- ja projektityöntekijät tekivät muun muassa yhteisen kannanoton

vuonna 2018 maatalousyrittäjien sosiaaliturvassa ilmenneistä puutteista ja käytännön asiakastyössä esiin nousseista ongelmista. Kannanotto luovutettiin silloiselle perhe- ja peruspalveluministerille, Annika Saarikolle ja se lähetettiin useille kansanedustajille ja muille päättäjille. Muutenkin hanketoimijat olivat aktiivisia päättäjien suuntaan.

”Suomi Areenassa kun liikuttiin, niin kerrottiin toiminnasta ja tilanteesta kansanedustajille. Muistan, että silloinen maa- ja metsätalousministeri, Petteri Orpo, oli erittäin kiinnostunut asiasta ja hänellä oli aikaa jäädä kuuntelemaan asiaa ja pyysi lisätietoja ja selvitti asiaa, koska aihe ei ollut hänelle entuudestaan tuttua.

Median kiinnostus oli jatkuvaa ja aihe nousi tasaisin väliajoin esille. Toiminnan ulkopuolisille haastavaa oli se, että jokainen hanke oli omalla nimellään. Tämä vaikeutti kokonaisuuden hahmottamista ja aiheutti väärinymmärryksiä sen suhteen, mikä toimija toimii milläkin alueella ja millaisella fokuksella.

”Sehän oli tiedotusvälineille hirvittävät sekavaa. Maakunnassa oli omanimisensä hanke. Eihän valtakunnallinen media pysynyt ollenkaan kärryillä. Siihen oli hyvä, että tuli sellainen katto-organisaatio, johon media pystyi viittaamaan.”

Varavoimaa Farmarille II-hankkeessa toiminnasta oli tehty englanninkielinen esitys, joka oli löydettävissä verkkosivuilta. Tämä esitys oli noussut kansainvälisen Farmwell-hankkeen haussa ja toimintamalli kuvattiin Farmwell-hankkeen sosiaalisissa innovaatioissa vuonna 2021 (Farmwell 2021). Myös muuta EU-tason kiinnostusta aiheeseen oli ja hankkeiden ja projektin toimintamalleja esiteltiin eri seminaareissa.

Kaikki hankkeet tekivät asiakastyötä, mutta toimintamallit erosivat jonkun verran. Maakunnallisia hankkeita pidettiin tärkeänä erimerkiksi resurssoinnin osalta. Tilaisuuksia ja asiakastyön tekijöitä oli hankkeissa enemmän, kuin mitä Välitä Viljelijästä toiminnan osalta oli mahdollista resurssien puitteissa. Kaikkineen pidettiin erityisen tärkeänä, että Melalle saatiin siirrettyä asiakastyö hankkeiden päätyttyä, sillä tarve toiminnalle oli selvä.

Vaikuttavuusraportit ja opinnäytetyöt hyvinvointihankkeista

Rantanen, Leila (2016) Sastamalan maatalousyrittäjien työhyvinvointi. Opinnäytetyö. HAMK. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2016100614896>

Haapala, Sofia. (2017.) Nuorten maatalousyrittäjien työhyvinvointi Hämeen alueella. Opinnäytetyö. HAMK. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201705097075>

Närhi, Santeri. (2017.) Maatalousyrittäjille soveltuvien hyvinvointikyselyiden kartoittaminen. Opinnäytetyö. Savonia. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201705117613>

Kokko, Annariina. (2018.) Maatalousyrittäjien työhyvinvointia parantavan hankkeen merkitys ja kehittäminen. Opinnäytetyö. OAMK. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018110116508>

Karhu Susanna. (2018.) Välitä Viljelijästä -sidosryhmäverkosto – varhaisen välittämisen mallin kehittäminen. Pro gradu. Helsingin yliopisto. <http://hdl.handle.net/10138/275568>

Saari, Pirjo. (2019.) Maatalousyrittäjien työkykyriskin hallinta. Välitä viljelijästä -projektin yhteydet koettuun psykososiaaliseen kuormitukseen ja työkykyyn. Lisensiaattitutkimus. Turun yliopisto. https://www.utu.fi/sites/default/files/public%3A/media/file/Saari_Pirjo.pdf

Hindström, Virve. (2021.) Maatalousyrittäjä muutoksissa: verkostomainen yhteistyö työkyvyn tukena. Opinnäytetyö. JAMK. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021120924651>

Penttilä, Atte; Pitkänen, Ville; Eronen, Erja; Paljakka, Mari & Selänniemi, Marjatta. (2023.) Välitä viljelijästä -projektin vaikuttavuusarviointi. E2 tutkimus. <https://www.mela.fi/uploads/2023/12/0620229b-valita-viljelijasta-projektin-vaikuttavuusarviointi.pdf>

2.3 Diffuusion tukeminen

2.3.1 Jatkokehittäminen

Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishankkeessa jaettiin aktiivisesti tietoa toiminnasta muille toimijoille ja hankkeessa pidettiin hyvänä, että toimintamalli herätti kiinnostusta. Myös rahoittaja oli vakuuttunut toiminnan laadusta ja tuloksista, kun aihetta esiteltiin Leader-hanketoimijoiden tapaamisessa. Hankkeen esittely vuoden 2013 kevättalvella MTK:n osaaminen- ja hyvinvointivaliokunnan kokouksessa herätti kommentteja siitä, kuinka vastaavaa toimintaa tarvittaisiin kaikissa maakunnissa. Tämä oli mahdollisesti ensimmäinen kerta, kun toimintamallin laajentaminen nousi keskusteluun.

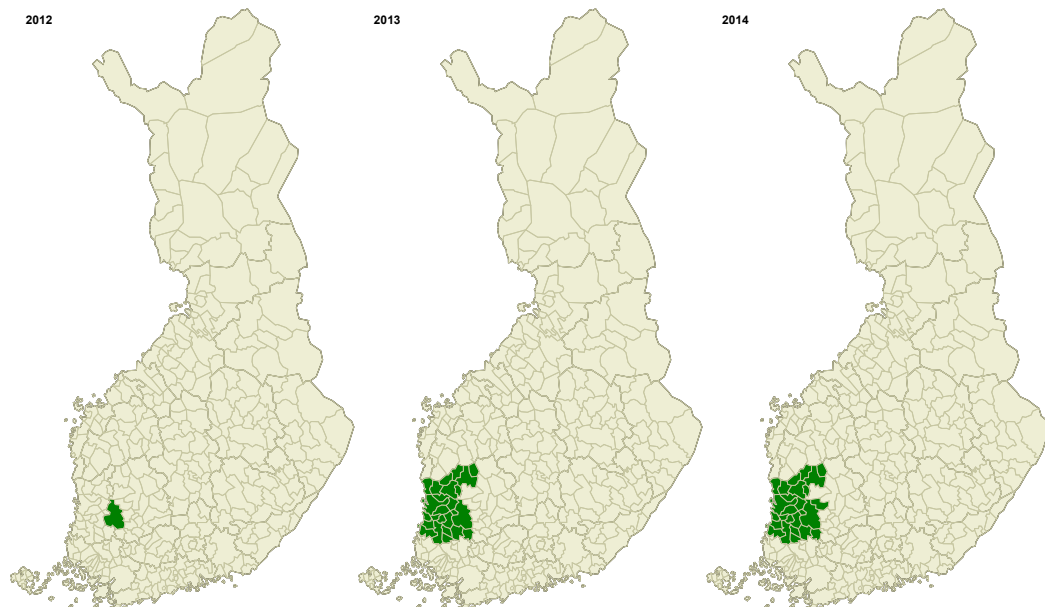
Toinen tunnistettu yhteys MTK-liittojen kiinnostuksen alkamiselle Leader-hankkeen kaltaiseen toimintaan liittyy MTK-Vammalan yhdistyksen kokouksessa Leader-hankkeesta pidettyyn esitykseen. Kokouksessa paikalla oli myös silloinen MTK-Satakunnan puheenjohtaja. Tämän jälkeen MTK-Satakunnasta tuli toimihenkilöitä käymään Sastamalassa hankesuunnitelman kehittämiseksi ja asiassa tehtiin tiivistä yhteistyötä. Myös erilaiset maatalousyrittäjien kohtalot tulivat lähelle niin, että tarve maatalousyrittäjien henkilökohtaiselle tuelle tunnistettiin myös eri toimijoiden kohdalla henkilökohtaisella tasolla.

Kun MTK-Satakunnan Varavoimaa Farmarille-hankkeen työntekijä oli aloittanut työssään vuoden 2013 loppupuolella, perehdytettiin hänet Sastamalassa toiminnassa olleeseen toimintamalliin ja sen hyödyntämiseen. Varavoimaa Farmarille -hankkeen myötä talouspuoli tuli mukaan aiempaa vahvemmin. Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishankkeesta oltiin mukana ensimmäisessä MTK-liiton hallinnoiman maatalousyrittäjien hyvinvointihankkeen ohjausryhmässä.

Oli tyypillistä, että maakunnallisissa hankkeissa nähtiin vastaava tarve viljelijöiden keskusteluavulle, mutta tulleiden kontaktien määrä ylitti odotukset.

”Oltiin ihmeissään, kun heti alussa tuli parikymmentä asiakasta. Se hämmästytti, että yhteydenottoja alkoi heti tulemaan.”

Toimintamallin leviämistä kuvaamaan on tehty Suomen kartta (kuvat 4-7), jossa vihreä väri kuvaa toimintamallin etenemistä Euroopan Maaseuturahaston (sis. Leader) ja ESR osa- tai kokonaan rahoittamien hankkeiden toimesta. Osarahoitteisissa hankkeissa oli runsaasti eri yrityksiä ja kuntia mukana rahoitusosuudella. Keltainen väri kuvaa toimintamallin etenemistä Melan Väliä Viljelijästä -projektin toimintana. Kartta kuvaa kyseisen vuoden lopussa olevaa tilannetta asiakastyön osalta. Hankkeita kuvaavissa tiivistelmissä on käytetty apuna tekoälyä mahdollisimman objektiivisen näkökannan saavuttamiseksi. Tiivistelmät on tarkastettu ja niitä on muokattu kirjoittajan toimesta.

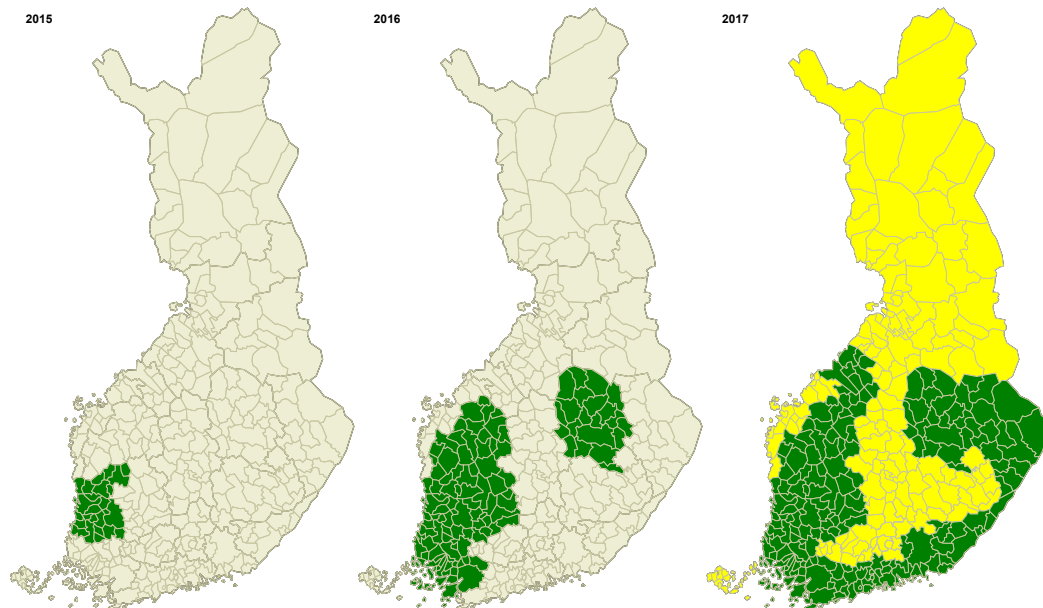

Kuva 4 Toimintamallin leviäminen 2012-2014

Toimintamalli alkoi Sastamalan alueella vuonna 2012. Karttakuvaan (kuva 4,5,6) huomiona, että pohjakarttana on käytetty vuoden 2011 kuntarajoja. Vuoden 2013 loppuvuonna toimintamalli laajeni koskettamaan MTK-Satakunnan koko aluetta, eli Satakunnan maakuntaa ja Pirkanmaan kunnista Kihniö, Parkano, Punkalaidun ja Sastamala (pl. entinen Mouhijärvi ja Suodenniemi). Mouhijärven ja Suodenniemen alueet kuuluivat mukaan Sastamalan Leader-hyvinvointihankkeen alueeseen. Vuoden 2014

alkupuolella Leader-hanke laajeni koskettamaan koko Leader Joutsentenreitän aluetta, eli Huittinen, Hämeenkyrö, Punkalaidun ja Sastamala.

Varavoimaa Farmarille -hanke (2013–2014) oli Satakunnan ja Pirkanmaan ELY-keskusten rahoittama, MTK-Satakunnan alueella 100-prosenttisesti julkisin varoin toteutettu tiedonvälityshanke, jonka tavoitteena oli vahvistaa viljelijöiden työhyvinvointia, madaltaa avunhakemisen kynnyksiä ja tarjota ensiapuluonteista tukea vaikeissa tilanteissa oleville maatalousyrittäjille. Hankkeessa toteutettiin sekä laajaa tiedotustyötä että intensiivistä tilakohtaista asiakastyötä: hyvinvoinnista, jaksamisesta ja auttavista tahoista kerrottiin 101 tilaisuudessa, joissa oli yhteensä 2682 osallistujaa, ja hanketyöntekijä teki 48 vaikeuksissa olleelle tilalle yhteensä 110 tapaamista sekä runsaan määrän puhelin- ja sähköpostikontakteja. Hanke loi uusia yhteistyökäytäntöjä työterveyshuollon, ProAgrarian, Mela-asiamiesten, tukihenkilöverkoston, viranomaisten ja seurakunnan kanssa, tuotti laajasti materiaalia kuten Hyvinvointivirta-lehden, kunnittaiset auttajataholuettelot ja esitteitä, ja toi työhyvinvointiasiat näkyväksi koko toiminta-alueellaan Satakunnassa sekä Parkanossa, Kihniössä, Punkalaitumella sekä osassa Sastamalaa. Vaikka hankeaika oli lyhyt, asiakkaiden tilanteissa saavutettiin selkeää kohentumista ja varhaisen välittämisen merkitys nousi vahvasti esiin. Hankkeessa tehtiin tiivistä yhteistyötä Leader-rahoitteisen Sastamalan Maaseutuyrittäjien työhyvinvointihankkeen kanssa.

Kuva 5 Toimintamallin leviäminen 2015-2017

Leader-rahoitteinen Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishanke päättyi loppuvuonna 2014, kuten myös MTK-Satakunnan Varavoimaa Farmarille- hanke. Haastatteluiden perusteella tässä kohtaa oli selvää, että toimintamallia tuli edelleen kehittää ja tilakohtaista työtä jatkaa. Näin ollen MTK-Satakunta jatkoi hanketyöntekijän työsuhdetta muissa työtehtävissä. Hankehakemus Varavoimaa Farmarille II-hankkeeseen toimitettiin rahoittajalle ja kesäkuusta 2015 alkaen toimintamallin toteutus jatkui MTK-Satakunnassa hanketoimintana niin sanotusti omalla riskillä, eli varmuutta hankehakemuksen hyväksymisestä ei ollut. Varavoimaa Farmarille II-hankkeessa oli mukana myös MTK-Pirkanmaa. MTK-Pirkanmaan alueella toiminta alkoi 2016 vuoden alusta. Näin ollen vuoden 2015 ajan toimintamalli oli tauolla Hämeenkyrön alueella, eikä toimintaa ollut Pirkanmaalla muuta kuin MTK-Satakunnan alueen osalta.

Vuoden 2016 loppuun mennessä toimintansa oli aloittanut Varavoimaa Farmarille II-hankkeen lisäksi MTK-Pohjois-Savon, MTK-Varsinais-Suomen ja MTK-Etelä-Pohjanmaan hallinnoimat maatalousyrittäjien hyvinvointihankkeet.

Vuoden 2016 maaliskuussa olleen traktorimarssin lopputulemana oli kriisipaketti maataloilille, jonka yhtenä osana oli Melalle osoitettu rahoitus Välitä Viljelijästä projektiin. Välitä

Viljelijästä -projekti alkoi vuoden 2017 alussa niillä alueilla, joissa ei ollut käynnissä eikä suunnittelulla omaa alueellista hyvinvointihanketta. Vuoden 2017 alkupuolella alkoi lisää MTK-liittojen hallinnoimia hyvinvointihankkeita MTK-Kaakkois-Suomen, MTK-Pohjois-Karjalan ja MTK-Keski-Pohjanmaan alueilla sekä Uudenmaan alueella Työtehoseuran hallinnoima maatalousyrittäjien hyvinvointihanke. Näin ollen Sastamalan Leader-hankkeessa muotoutunut toimintamalli oli käytössä koko Suomen alueella vuoden 2017 alkuvuoden aikana.

Varavoimaa Farmarille II -hanke (2015–2019) oli MTK-Satakunnan hallinnoima hyvinvointihanke, jonka tavoitteena oli vahvistaa maatalousyrittäjien työkykyä, lisätä varhaista välittämistä ja tarjota kriisi- ja muutostilanteissa olevalle viljelijäperheelle konkreettista ensiapua. MTK-Satakunnan alueella toiminta aloitettiin ennen hankepäättöstä niin sanotusti omalla riskillä kesäkuussa 2015 ja MTK-Pirkanmaan alueella toiminta alkoi vuoden 2016 alusta. Hanke haettiin ja toteutettiin yhteistyössä MTK-Pirkanmaan kanssa vuoden 2017 loppuun, jonka jälkeen MTK-Pirkanmaa irtaantui hankkeesta ja alkoi toteuttamaan omaa Voimaa Farmarille-hanketta. Varavoimaa Farmarille II -hankkeessa toteutettiin aiempaan nähden poikkeuksellisen mittavaa tilakohtaista asiakastyötä: neljän vuoden aikana henkilökohtaista apua sai MTK-Satakunnan alueella 351 maatilaa ja 614 maatalousyrittäjää, mikä oli lähes kaksinkertainen alkuperäiseen tavoitteeseen nähden, ja asiakasmäärät kasvoivat jatkuvasti maatalouden kiristyvien olosuhteiden myötä. MTK-Pirkanmaan mukanaolon aikana MTK-Pirkanmaan alueella asiakkaana oli lisäksi noin 200 maatalousyrittäjää. Samanaikaisesti hanke rakensi vahvan ennaltaehkäisevän toimintamallin kehittämällä yhteistyötä yli sadan organisaation kanssa, luomalla uusia varhaisen puuttumisen käytäntöjä ja kouluttamalla sidosryhmiä tunnistamaan kriisejä ennakoivia merkkejä. Tiedonvälitys oli laajaa ja monikanavaista: hanke oli mukana 371 tilaisuudessa tavoittaen 10 746 osallistujaa, tuotti 48 julkaisua, ylläpiti omia verkkosivuja ja Facebook-kanavia sekä oli näkyvästi esillä mediassa. Hanke toi alueelle myös uusia toimintamuotoja, kuten Hyvinvoinnin ABC -koulutukset (mielenterveyden ensiapu® -koulutus), Maatalousyrittäjien hyvinvointipäivät ja KIILA-kuntoutusryhmiä, ja antoi suosituksia yli 170 Mela-ostositoumukseen kriisipalveluihin. Varavoimaa Farmarille II -toimintamalli levisi hankekauden aikana koko Suomeen MTK-liittojen ja Melan kautta, ja se osoittautui sekä vaikuttavaksi että välttämättömäksi välineeksi maatalouden kriiseihin

vastaamisessa, vahvistaen viljelijöiden luottamusta avun hakemiseen ja sidosryhmien kykyä toimia yhdessä viljelijäperheiden tilanteen tukemiseksi.

Voimaa arkeen -hanke (2016–2018) Pohjois-Savossa tarjosi maatalousyrittäjille ja muille maaseudun yrityksille matalan kynnyksen tukea jaksamisen, taloudellisten haasteiden ja ihmissuhdeongelmien keskelle, ja sen keskeinen vahvuus oli tilakohtainen, nopeasti reagoiva ensiapumalli, jonka avulla pystyttiin kartoittamaan koko yrityksen ja perheen tilanne ja kokoamaan tarkoituksenmukainen asiantuntijaverkosto tueksi. Hanke kehitti yrittäjille omaseurantatyökaluja henkisen kuormituksen tunnistamiseen, vahvisti varhaisen välittämisen käytäntöjä ja kokosi sidosryhmiä tiiviin suojaverkon, jotta yksikään yrittäjä ei jäisi avun ulottumattomiin. Toiminta oli laajaa ja tavoitti odotettua enemmän yrityksiä: mukana oli 190 yritystä ja 13 organisaatiota, kun alkuperäinen tavoite oli 50 yritystä. Hanke toimi puolueettomana keskustelukumppanina sekä tukena suurissa muutostilanteissa, valvontaprosesseissa ja neuvotteluissa. Voimaa arkeen -hanke toimi myös Melan Välitä viljelijästä -projektin ostopalvelusitoumusten puoltajana, ja Pohjois-Savossa käytettiin näitä sitoumuksia 214 kertaa, mikä oli eniten koko maassa. Hanke järjesti hyvinvointipäiviä ja koulutuksia, osallistui arviointityökalujen kehittämiseen Työterveyslaitoksen kanssa ja onnistui estämään tilanteita, joissa yritystoiminta olisi muuten taantunut tai päättynyt yrittäjän uupumisen vuoksi. Hankkeen merkittävin tulos oli avun hakemisen kynnyksen madaltuminen niin viljelijöiden kuin sidosryhmien keskuudessa sekä toimivan yhteistyöverkoston rakentuminen, joka auttoi turvaamaan yritystoiminnan jatkumisen ja toi turvaa yrittäjille vaikeina aikoina.

Varavoimaa Farmarille Etelä-Pohjanmaalla -hanke (2016–2019) tarjosi maatalousyrittäjille matalan kynnyksen ensiapua tilanteissa, joissa uupumus, talousvaikeudet, kriisit tai ihmissuhdeongelmat uhkasivat tilan toimintakykyä. Hankkeen keskeisenä menetelmänä oli tilakohtainen, henkilökohtainen kohtaaminen: hankepäällikkö kuunteli viljelijöiden tarinoita, auttoi jäsentämään tilannetta ja ohjasi heitä tarvittaessa oikeiden asiantuntijapalveluiden piiriin, aina tilan luvalla. Hankkeen aikana yhteydenotot lisääntyivät tasaisesti, ja työ laajeni nopeasti sidosryhmäyhteistyön kautta tulleista yhteydenottopyynnöistä viljelijöiden omiin suoriin yhteydenottoihin. Hanke ylitti moninkertaisesti sille asetetut tavoitteet: henkilökohtaisen avun piirissä oli lopulta 150 maatilaa, kun tavoite oli 60. Toiminnan rinnalla kehitettiin varhaisen välittämisen toimintamalleja ja koottiin kuntakohtaiset auttavien tahojen yhteystietolistat helpottamaan

tilojen ohjaamista oikean tuen pariin. Tiedotus, yhteistyötilaisuudet ja hyvinvointipäivät lisäsivät auttamisen näkyvyyttä ja madalsivat avunhakemisen kynnyksiä. Hankkeen vaikutukset näkyivät viljelijöiden jaksamisen kohentumisena, vaikeiden päätösten helpottumisena sekä sidosryhmien yhteistyön tiivistymisenä. Kokonaisuudessaan hanke osoittautui välttämättömäksi tukirakenteeksi alueen maatalousyrittäjille ja loi perustan jatkokehittämiselle tilanteessa, jossa taloudelliset ja henkiset haasteet edelleen kuormittavat maataloutta.

Menestyvä maatilayritys -hanke (2016–2019) Varsinais-Suomessa tarjosi maatilayrittäjille kokonaisvaltaista tukea taloudenhallintaan, johtamiseen ja työkyvyn ylläpitämiseen yhdistämällä laajat tiedotus- ja koulutustilaisuudet tilakohtaiseen asiantuntija-apuun. Hanke aloitti toimintansa laajalla viljelijäkyselyllä, jonka avulla tunnistettiin tilojen taloudelliset ja työhyvinvoinnin haasteet sekä kohdennettiin toimenpiteet oikeisiin tarpeisiin. Kolmen vuoden aikana järjestettiin 80 tilaisuutta ja niihin osallistui yhteensä 3003 henkilöä, kattaen aiheita tukijärjestelmistä verotukseen, sopimusoikeuteen, talouden tunnuslukuihin, riskienhallintaan ja työkyvyn vahvistamiseen. Samalla hanketyöntekijät tekivät 251 tilakohtaista kartoituskäyntiä, joissa selvitettiin yrittäjän kokonaistilanne ja ohjattiin tarvittaessa esimerkiksi Neuvo2020-palveluun, sosiaaliviranomaisille, pankkiin, ulosottoon tai terapia- ja jaksamispalveluihin. Mela myönsi hankkeen alueelle 216 ostopalvelusitoumusta, joista valtaosa käytettiin keskusteluapuun, mikä kuvasti maatalouden rakenteellisen paineen vaikutusta yrittäjien jaksamiseen. Hankkeen aikana varhaisen välittämisen mallia jalkautettiin sidosryhmille, kuten maaseutuhallintoon, lomituksiin, pankkeihin, työterveyshuoltoon ja neuvontaorganisaatioihin, jotta viljelijöiden ongelmiin voitaisiin tarttua aikaisemmin. Hanke lisäsi maatalojen kykyä hyödyntää rahoitus- ja tukijärjestelmiä, vahvisti yrittäjien talousosaamista ja paransi yhteistyötä alueen toimijoiden kesken. Kokonaisuutena hanke osoittautui Varsinais-Suomen maataloudelle erittäin ajankohtaiseksi, sillä poikkeukselliset kasvukaudet 2017 ja 2018 lisäsivät tuen tarvetta, ja projektin avulla pystyttiin ehkäisemään useita kriisitilanteita, vahvistamaan yrittäjien toimintakykyä ja luomaan pysyviä käytäntöjä maaseudun yritysten kilpailukykyyn ja hyvinvoinnin tukemiseksi.

Välitä Viljelijästä -projekti käynnistyi vuonna 2017 osana maatalouden kriisipakettia tilanteessa, jossa maatalojen kannattavuus- ja maksuvalmiusongelmat heikensivät vakavasti viljelijöiden jaksamista ja työkykyä. Projektin tavoitteena oli rakentaa

valtakunnallinen matalan kynnyksen tukimalli, joka yhdisti akuutin kriisiavun ja pitkäjänteisen ennaltaehkäisevän hyvinvointityön. Toiminta perustui henkilökohtaiseen kohtaamiseen, varhaiseen välittämiseen sekä viljelijöiden ohjaamiseen oikeiden palveluiden piiriin mahdollisimman nopeasti. Samalla projekti loi perustaa pysyväälle yhteistyöverkostolle, jossa maatalouden eri toimijat osallistuvat viljelijöiden hyvinvoinnin tukemiseen.

Vuoden aikana Mela palkkasi neljä projektityöntekijää täydentämään alueellista hyvinvointityötä alueilla, joilla vastaavaa toimintaa ei vielä ollut. Projektityöntekijät tekivät yhteensä 476 tilakäyntiä haastavissa elämäntilanteissa olevien viljelijöiden luo sekä osallistuivat aktiivisesti koulutus-, viestintä- ja verkostotyöhön eri puolilla Suomea. Lisäksi he puhuivat 156 tilaisuudessa tavoittaen noin 5760 osallistujaa ja tapasivat laajasti sidosryhmiä. Työssä nousivat esiin erityisesti uupumus, mielenterveyden ongelmat, talousvaikeudet, ihmissuhdekriisit ja muut äkilliset kuormittavat tilanteet, joihin pyrittiin puuttumaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Projektin keskeiseksi työkaluksi rakennettiin uusi ostopalvelusitoumusjärjestelmä, jonka avulla viljelijöille voitiin tarjota nopeasti maksutonta asiantuntija-apua henkisen jaksamisen, talouden ja juridiikan kysymyksiin. Vuonna 2017 myönnettiin yhteensä 660 ostopalvelusitoumusta, joista suurin osa kohdistui psyykkisen hyvinvoinnin tukemiseen. Samanaikaisesti projekti vahvisti valtakunnallista varhaisen välittämisen toimintamallia järjestämällä koulutuksia, hyvinvointipäiviä ja sidosryhmätilaisuuksia sekä kehittämällä yhteistyötä oppilaitosten, työterveyshuoltojen, MTK:n, ProAgrian ja muiden maatalouden toimijoiden kanssa. Projekti osoitti jo ensimmäisen toimintavuotensa aikana, että henkilökohtaiselle kriisiavulle ja koordinoitulle hyvinvointityölle oli maataloudessa suuri ja nopeasti kasvava tarve.

Virtaa Viljelijälle -hanke (2017–2019) Kaakkois-Suomessa tarjosi maatalousyrittäjille matalan kynnyksen ensiapua jaksamisen, talouden ja ihmissuhteiden kriiseissä sekä kehitti ennakoivia toimintamalleja, joilla uupumusta ja vakavia ongelmia voitiin havaita aiemmin. Hankkeen ytimessä oli etsivä viljelijätyö, jossa hankevetäjä kohtasi tiloja luottamuksellisesti, auttoi jäsentämään kokonaistilannetta ja ohjasi oikeiden palvelujen piiriin; tämä työ tavoitti sadan tilan ja 165 henkilön kokonaisuuden ja osoittautui alueella välttämättömäksi, sillä taloudellisesti vaikeat vuodet olivat kuormittaneet viljelijöitä

poikkeuksellisen raskaasti. Hankkeen aikana kehitettiin yhteistyössä Socomin kanssa digitaalinen Voimavaratesti, joka auttoi yrittäjiä tunnistamaan oman jaksamisensa tilaa ja tarjosi kanavan hakea apua. Mela otti työkalun valtakunnalliseen käyttöön ja levitti sen koko Suomeen. Lisäksi hanke vahvisti varhaisen välittämisen mallia kooten sidosryhmät (mm. maaseutuhallinnon, lomituksen, pankit, ulosoton, eläinlääkärit ja neuvontajärjestöt) yhteiseen verkostoon, joka oppi tunnistamaan kriisien ennusmerkkejä ja ohjaamaan apua tarvitsevat tilat viiveettä oikealle taholle. Hanke lisäsi myös hyvinvoinnin osaamista järjestämällä Mielenterveyden ensiapu® -koulutuksia ja nuorten viljelijöiden hyvinvointipäiviä, jotka vahvistivat jaksamista ja yhteisöllisyyttä. Kokonaisuutena Virtaa Viljelijälle -hanke loi Kaakkois-Suomeen toimivan auttamisen rakenteen, madalsi merkittävästi avunhakemisen kynnyksiä ja jätti pysyviä työvälineitä sekä viljelijöille että alueen sidosryhmille, jotka jatkoivat toimintaa hankkeen päätyttyä Melan Välitä viljelijästä toiminnan ja -verkoston kautta.

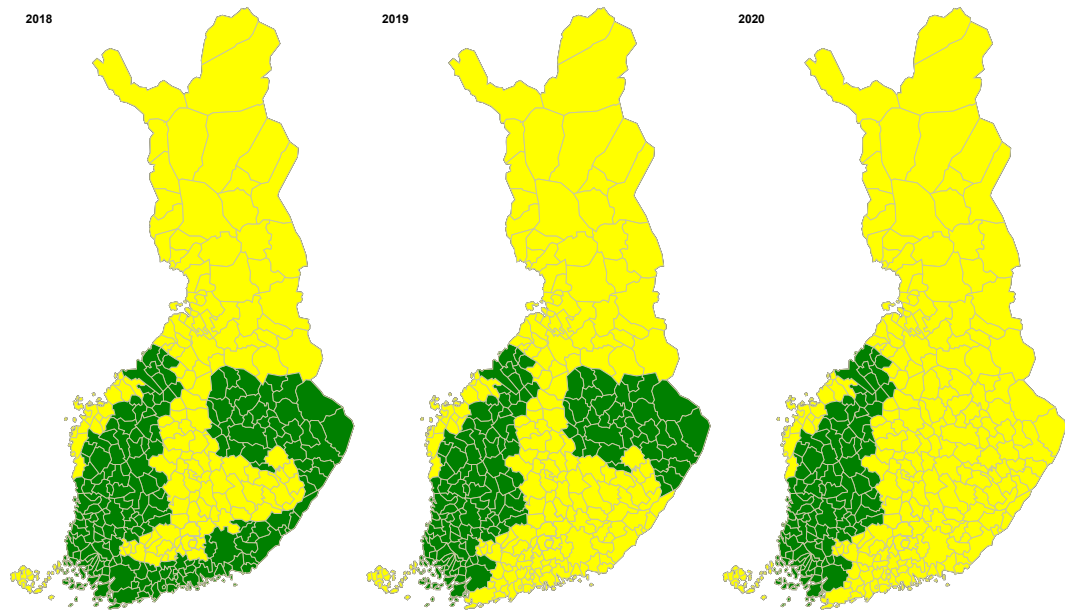
Tarmoa maatalousyrittäjille -hanke (2017–2019) Uudellamaalla tarjosi alueen viljelijöille matalan kynnyksen luottamuksellista tukea tilanteissa, joissa taloudelliset, henkiset, sosiaaliset tai äkilliset kriisit uhkasivat heidän jaksamistaan ja tilojen toimintakykyä. Hankkeen taustalla oli maatalouden kannattavuuden heikkeneminen, tilakoon kasvu ja työmäärän lisääntyminen, jotka yhdessä epävarmuuden ja viljelijäväestön ikääntymisen kanssa olivat lisänneet kuormitusta. Työtehoseuran (TTS) johtama, kaksikielinen hanke toteutettiin yhteistyössä Nylands Svenska Lantbrukssällskapin ja MTK-Uusimaan kanssa, ja sen tavoitteena oli toimia yhden luukun ensiapuna viljelijöiden vaikeissa elämäntilanteissa. Hankkeessa autettiin viljelijöitä keskustellen, kartoittamalla heidän tilanteensa kokonaisuutena ja ohjaamalla heitä tarvittaessa oikeiden sidosryhmien, kuten talous-, sosiaali-, terveys- tai kriisipalveluiden, tuen piiriin. Samalla hanke teki laajaa tiedotustyötä lisätäkseen tietoisuutta kriiseistä, niiden ennaltaehkäisystä ja avun kanavista sekä edistääkseen sitä, että ongelmiin tartutaan varhain ennen niiden kriisiytymistä. Tarmo-hanke loi Uudellemaalle toimivan yhteistyömallin, jonka avulla maatalousyrittäjät pystyivät helpommin saamaan apua, ja vahvisti yrittäjien valmiuksia huolehtia omasta, perheen ja maatilan hyvinvoinnista kestävästi.

Myötätuulta Tuottajalle -hanke (2017–2020) MTK-Keski-Pohjanmaan alueella vahvisti maatalousyrittäjien hyvinvointia tarjoamalla matalan kynnyksen keskusteluapua ja ensiapunluonteista tukea tilanteissa, joissa taloudelliset, henkiset tai perheeseen liittyvät

vaikeudet uhkasivat tilan toimintakykyä. Hanke madalsi avunhakemisen kynnystä pitämällä hyvinvointiteemat aktiivisesti esillä ja tuomalla maatalousyrittäjän oman jaksamisen keskiöön niin tilaisuuksissa kuin sidosryhmätyöissäkin. Kolmen vuoden aikana henkilökohtaista apua sai 140 maatilaa ja yhteensä 431 henkilöä, ja lisäksi noin 106 yrittäjää tavoitettiin kevyemmällä tuella esimerkiksi puhelimitse. Hanke lisäsi varhaisen välittämisen valmiuksia koko alueella: se laajensi sidosryhmäverkoston 69 organisaatioon, tavoitti 1272 sidosryhmien edustajaa ja jalkautti laajasti uuden Maatalousyrittäjien työhyvinvoinnin tukemisen oppaan. Monikanavainen tiedotus ja tilaisuuksissa näkyminen kasvattivat hankkeen tunnettuutta, mikä näkyi lisääntyneinä yhteydenottoina ja Melan ostopalvelusitoumusten määrän moninkertaistumisena (105 sitoumusta tavoitteena olleen 30:n sijaan). Hanke vahvisti myös moniammatillista yhteistyötä eri toimijoiden välillä ja toi alueelle uudenlaista verkostomaista toimintatapaa, joka helpotti kriisitilanteiden ratkaisemista ja tuki yrittäjiä kokonaisvaltaisesti. Kokonaisuutena Myötätuulta Tuottajalle -hanke lisäsi avoimuutta vaikeuksista puhumiseen, paransi yrittäjien tietoisuutta omasta hyvinvoinnistaan ja jätti alueelle pysyviä toimintamalleja, joiden avulla maatalousyrittäjien tukea.

Vipuvoimaa viljelijälle -hanke (2017–2020) Pohjois-Karjalassa tarjosi maatalous- ja maaseutuyrittäjille kokonaisvaltaista tukea aikana, jolloin alueen viljelijöitä koettelivat heikentyvä kannattavuus, kaksi peräkkäistä katovuotta sekä jaksamiseen ja talouteen liittyvät kriisit. Hankkeen keskiössä oli matalan kynnyksen apu: 154 tilakäyntiä 118 maatilalle tarjosivat mahdollisuuden keskustella tilanteesta, jäsentää ongelmia ja ohjautua oikeiden asiantuntijoiden, kuten talous- ja juridisten neuvonantajien tai jaksamista tukevien palvelujen piiriin. Mela-yhteistyö oli merkittävä osa toimintaa. Hanke auttoi viljelijöitä hakemaan ostopalvelusitoumuksia, joita myönnettiin yhteensä 265 kappaletta, suurin osa mielenterveyden ja jaksamisen tueksi. Ennaltaehkäisevänä työnä hanke järjesti talouteen, johtamiseen ja hyvinvointiin liittyviä koulutuksia, Mielenterveyden ensiapu® -kursseja sekä muutoksenhallintavalmennuksia, jotka tukivat yrittäjien kykyä sopeutua maatalouden rakennemuutokseen. Lisäksi virkistys- ja vertaistukitapahtumat lisäsivät yhteisöllisyyttä ja madalsivat kynnystä puhua uupumisesta. Hankkeen merkittävin vaikutus oli avun hakemisen kynnyksen selkeä madaltuminen ja keskusteluilmapiirin muutos avoimemmaksi: viljelijät uskalsivat tuoda esiin vaikeuksiaan ja hakea tukea aiempaa varhaisemmin. Toiminnan koettiin tuoneen helpotusta yksittäisten perheiden tilanteisiin, vahvistaneen

työkykyä ja auttaneen ohjaamaan kriisejä kohti hallittuja ratkaisuja. Hankkeen päättyessä sen ydin jatkui Melan Välitä viljelijästä projektin ja -verkoston kautta, mikä varmisti tuen jatkuvuuden ja asiakassuhteiden saumattoman siirtymisen.

Kuva 6 Toimintamallin leviäminen 2018-2020

Vuoden 2017 jälkeen uusia toimijoita vastaavalla toimintamallilla ei maatalousyrittäjien hyvinvointihankkeiden osalta enää alueille tullut, joskin ensimmäinen MTK-Pirkanmaan hallinnoima maatalousyrittäjien hyvinvointihanke alkoi vuonna 2018. Hanketoimijana MTK-Pirkanmaa ei ollut hyvinvointihankkeiden osalta uusi, koska heillä oli edeltävästi ollut yhteistyöhanke MTK-Satakunnan kanssa. Osa aiemmin toimineista MTK-liittojen hankkeista haki vielä jatkohanketta tai uutta hanketta tuoden erilaista näkökulmaa ja sisältöä viljelijöiden hyvinvoinnin kohentumiseksi ja asiakastyön sekä sidosryhmäyhteistyön kehittämiseksi.

Vuoden 2019 aikana loppui MTK-Kaakkois-Suomen sekä Työtehoseuran hanke, joka toimi Uudellamaalla. Vuoden 2020 aikana loppui MTK-Pohjois-Karjalan ja MTK-Pohjois-Savon

hallinnoimat hankkeet. Asiakastyön mallina toteutettiin kunkin hyvinvointihankkeen päätyttyä Välitä Viljelijästä -projektin toimintamallia.

Välitä Viljelijästä -projekti jatkui vuosina 2018–2020 vuosittaisella rahoituksella valtakunnallisena maatalousyrittäjien hyvinvointia tukevana toimintamallina tilanteessa, jossa maatalouden kannattavuusongelmat, sääolosuhteiden aiheuttamat menetykset ja jatkuva epävarmuus lisäsivät voimakkaasti yrittäjien psyykkistä kuormitusta. Hanke toimi alueilla, joissa ei ollut alueellista hyvinvointihanketta. Projektissa maatalousyrittäjän tilannetta tarkasteltiin kokonaisvaltaisesti, ja työssä nousivat esiin erityisesti uupumus, stressi, masennus, ihmissuhdehaasteet, sukupolvien väliset ristiriidat, talous- ja velkaongelmat sekä tilojen hallitut alasajot. Toiminnan tavoitteena oli vahvistaa varhaisen välittämisen toimintamallia, ehkäistä työkyvyttömyyttä ja tarjota viljelijöille nopeasti saavutettavaa, matalan kynnyksen tukea ennen tilanteiden kriisiytymistä. Samalla projekti pyrki rakentamaan pysyvää valtakunnallista verkostoa maatalousyrittäjien työkyvyn tukemiseksi.

Projektityöntekijöiden tilakohtainen työ muodostui hankkeen keskeisimmäksi toimintamuodoksi. Vuosien 2017–2020 aikana projektityöntekijät tekivät yhteensä 2670 tilakäyntiä ja kohtasivat lähes 5000 asiakasta joko tiloilla tai etätapaamisissa. Työ perustui henkilökohtaiseen kohtaamiseen, kuuntelemiseen ja ratkaisujen etsimiseen yhdessä viljelijän kanssa. Projektin vaikuttavuus arvioitiin erittäin hyväksi: vuosittaisissa kyselyissä valtaosa asiakkaista koki saaneensa merkittävää hyötyä jaksamiseensa, työkykyynsä ja ihmissuhteisiinsa, ja ostopalvelusitoumuksilla hankittu asiantuntija-apu paransi selvästi työkykyarvioita. Koronapandemiasta huolimatta toiminta jatkui vuonna 2020 nopeasti käyttöön otettujen etäyhteyksien ja turvallisten tilakäytäntöjen avulla.

Vuosina 2018–2020 projekti laajensi merkittävästi myös ennaltaehkäisevää hyvinvointityötä ja valtakunnallista verkostoyhteistyötä. Vuonna 2018 projektissa aloitti myös työterveyshuollon asiantuntija. Työterveyslaitoksen ja Välitä Viljelijästä -projektin yhteistyössä toteutettiin mallisopimusohjelmat ja projektin ohjauksessa 2019 toteutettiin ensimmäiset maatalousyrittäjien työterveyshuollon puitesopimukset, jossa sopijaosapuolina toimivat MTK-liitto ja työterveyshuollon palveluntarjoaja.

Ostopalvelusitoumusten käyttö kasvoi nopeasti, ja niitä myönnettiin erityisesti henkisen jaksamisen tukemiseen, terapiaan, työnohjaukseen sekä talous- ja juridiseen neuvontaan. Samalla kehitettiin pysyvää Välitä viljelijästä -verkostoa, johon liittyi kymmeniä maatalouden sidosryhmäorganisaatioita eri puolilta Suomea. Projektissa panostettiin voimakkaasti myös työntekijöiden osaamisen kehittämiseen: projekti- ja hanketyöntekijöille järjestettiin muun muassa Mielenterveyden ensiapu® -ohjaajakoulutuksia sekä työkykykoordinaattorikoulutusta. Toiminta vahvisti maatalouden toimijoiden yhteistyötä, madalsi avun hakemisen kynnyistä ja vakiinnutti varhaisen välittämisen mallin keskeiseksi osaksi maatalousyrittäjien työhyvinvoinnin tukemista Suomessa.

Voimaa arkeen II -hanke (2018–2020) Pohjois-Savossa tarjosi maatalous- ja maaseutuyrittäjille tukea tilanteessa, jossa maatalouden nopea rakennemuutos, tuotannon laajentaminen ja työn sekä perheen yhteensovittaminen kuormittivat yhä useampia yrittäjiä. Hankkeen ytimessä oli tilakohtainen, ennakoiva ja luottamuksellinen ”etsivän maatalousyrittäjätyön” malli, jossa yrittäjien jaksamista, taloutta ja kokonaiselämäntilannetta käsiteltiin samanaikaisesti. Työskentelyssä varmistettiin, että sekä viljelijä että kaikki sidosryhmät saivat ajantasaisia tietoja tilanteesta ja kokivat toiminnan turvallisiksi ja oikeudenmukaisiksi. Hankkeessa rakennettiin polkuja julkisten palvelujen, kuten TE-palvelujen, suuntaan ja kehitettiin palveluohjausta niille työikäisille yrittäjille, joiden oli tarpeen suunnata uusia urapolkuja kohti kouluttautumista tai palkkatyötä. Muutostilanteita tuettiin henkilökohtaisella neuvonnalla sen sijaan, että painopiste olisi ollut ryhmämuotoisessa valmennuksessa.

Hanke vahvisti sidosryhmien varhaisen välittämisen käytäntöjä, järjestämällä koulutuksia puheeksi ottamisen ja muutoksenhallinnan tueksi sekä toteuttamalla moniammatillisia yhteiskäyntejä tiloille. Toimintamalli paransi tiedonkulkua eri toimijoiden välillä ja auttoi ehkäisemään väärinkäsityksiä sekä nopeutti ongelmien ratkaisemista. Yrittäjille järjestetyt hyvinvointiin ja elämänhallintaan keskittyvät tilaisuudet lisäsivät tietoisuutta jaksamisen merkityksestä ja rohkaisivat hakemaan apua aiempaa varhemmin. Hankkeen tuloksena yrittäjien valmiudet huolehtia omasta psyykkisestä ja fyysisestä työkyvystään kasvoivat, ja tietoisuus työterveyshuollon ja muiden palveluiden mahdollisuuksista vahvistui. Samalla yrittäjien sidosryhmät oppivat tunnistamaan uupumisen merkkejä aikaisemmin. Hanke onnistui madaltamaan avun hakemisen kynnyistä, vahvistamaan yhteistyöverkostoja ja tukemaan yrittäjiä sekä toiminnan kehittämisessä että hallituissa muutostilanteissa.

Voimaa farmarille -hanke (2018–2021) oli MTK-Pirkanmaan hallinnoima hanke, joka tarjosi Pirkanmaalla maatalousyrittäjille kokonaisvaltaista tukea tilanteessa, jossa heikko kannattavuus, työmäärän kasvu, ihmissuhdeongelmat ja muut elämän kriisit kuormittivat tiloja sekä henkisesti että taloudellisesti. Hankkeen ytimessä oli tilatason matalan kynnyksen asiakastyö, jossa viljelijöitä autettiin jäsentämään tilanteensa, löytämään käytännön ratkaisuja ja kokoamaan ympärilleen sopiva moniammatillinen tukiverkosto. Kolmen vuoden aikana hankkeeseen tuli 194 asiakastilaa ja 360 asiakasta, joista suurin osa kamppaili jaksamisen ja kannattavuusongelmien kanssa. Samalla hanke edisti yhteistyötä ProAgrian, työterveyshuollon, lomituspalvelujen, Mela-asiamiesten ja muiden keskeisten toimijoiden kanssa. Ennaltaehkäisevää työtä tehtiin Mielenterveyden ensiapu® -koulutusten, tietoisuuksien, pienryhmien ja hyvinvointitapahtumien avulla sekä vahvistamalla sidosryhmien valmiuksia tunnistaa kriisin merkit aiemmin. Koronapandemia muutti toimintaa, mutta verkossa järjestetyt koulutukset ja YouTube-lähetykset mahdollistivat tiedonvälityksen jatkumisen. Hanke onnistui madaltamaan avun hakemisen kynnyksiä, vakiinnuttamaan varhaisen välittämisen käytäntöjä ja lisäämään viljelijöiden luottamusta siihen, että vaikeuksista voi selvitä tuen avulla. Hankkeen päättyessä asiakastuki ja sidosryhmätreffit siirtyivät Melan Välitä viljelijästä -projektin toteutettavaksi, mikä varmisti toiminnan jatkumisen ja asiakassuhteiden saumattoman siirtymisen.

Varavoimaa Farmarille Etelä-Pohjanmaalla II -hanke (2019–2020) tarjosi maatalousyrittäjille matalan kynnyksen tukea tilanteissa, joissa jaksaminen, talous tai ihmissuhteet uhkasivat kriisiytyä. Hanke toimi käytännössä ensiapuna vaikeuksissa oleville maataloille: työntekijät kuuntelivat, jäsensivät kokonaisuutta yhdessä viljelijän kanssa ja auttoivat löytämään sopivat asiantuntija- ja tukipalvelut. Keskeinen tavoite oli vahvistaa varhaisen välittämisen toimintamalleja koko alueella ja ohjata viljelijäperheitä avun piiriin jo ennen varsinaisten kriisien syntymistä. Ennaltaehkäisevää työtä toteutettiin muun muassa hyvinvointikartoitusten avulla, joita tehtiin 40 tilalla – kartoitukset herättivät keskustelua jaksamisesta, taloudesta ja parisuhteesta sekä auttoivat tiloja pysähtymään oman hyvinvoinnin äärelle.

Hankkeen aikana kohdattiin 92 asiakastilaa, ja yhdessä aiemman hankkeen kanssa tukea oli saanut jo 282 tilaa neljän vuoden aikana. Ongelmat liittyivät useimmiten jaksamiseen ja talouteen. Melan ostopalvelusitoumuksia haettiin runsaasti henkisen tuen palveluihin (118 kpl). Hankkeessa kehitettiin laaja yhteistyöverkosto, jonka kanssa toteutettiin varhaisen

välittämisen koulutuksia, talouswebinaareja, parisuhdeteemoja käsitteleviä tilaisuuksia, hyvinvointivideoita sekä sidosryhmäpäiviä. Koronapandemia siirsi toimintaa verkkoon, mikä synnytti uusia tapoja tavoittaa viljelijöitä. Hankkeen koettiin madaltaneen avun hakemisen kynnystä, lisänneen tietoa hyvinvoinnista sekä vahvistaneen yhteistyötä työterveyshuollon, ProAgrarian, Melan ja muiden tukiverkoston kanssa. Tilat ja sidosryhmät antoivat toiminnasta erittäin myönteistä palautetta, ja hankkeen pääviesti jatkoa varten oli selkeä: tämänkaltaiselle pysyvälle, helposti saavutettavalle tuelle on maatalouden kiristyvässä toimintaympäristössä jatkuva tarve.

Varavoimaa Farmarille muutoksiin -hanke (2019–2022) tarjosi MTK-Satakunnan alueella maatalousyrittäjille kokonaisvaltaista tukea tilanteissa, joissa työssä jaksaminen, talous, muutostilanteet tai arkiset kriisit kuormittivat tiloja. Hankkeen keskeinen ajatus oli, että muutos on osa maatilayrittäjyyttä ja muutoksissa tarvitaan helposti saavutettavaa, luottamuksellista ja ihmisläheistä tukea. Toiminta perustui etenkin ennaltaehkäisyyn, nopeaan reagointiin ja matalan kynnyksen yhteydenottoon: viljelijä sai yhden kontaktin kautta monialaista apua, johon kuuluivat tilakäynnit, talous- ja hyvinvointiohjaus sekä yhteistyö asiantuntijaverkoston kanssa. Hankeaikana autettiin 447 maatalousyrittäjää ja heidän perheenjäsentään 266 maatilalla. Hanke osallistui ja/tai järjesti vuosina 2019–2022 yhteensä 130 tilaisuutta, joissa oli lähes 3 600 osallistujaa, ja tuotti laajan valikoiman työkaluja muutoksen hallintaan, esimerkiksi Hyvinvoinnin ABC -koulutuksia (mielenterveyden ensiapu® -koulutus), talousinfoja ja hyvinvointiluentoja. Hankkeessa julkaistiin maatalousyrittäjille suunnatut Talouden ABC-opas ja Maatalousyrittäjän muutoskirja omien valintojen pohdintaan. Muutoskirjaa jaettiin asiakkaille myös Melan Väliä Viljelijästä projektissa. Sidoryhmäyhteistyö oli laajaa. Sidoryhmäyhteistyössä oli yli sata sidoryhmätahoa, muun muassa neuvontaorganisaatiot, työterveyshuollot, pankit, vakuutusyhtiöt, eläinlääkärit, Mela.

Hankkeen vaikuttavuus oli vahva: palautteen mukaan toiminta lisäsi viljelijöiden luottamusta avun hakemiseen, paransi avoimuutta jaksamisesta puhumisessa ja auttoi ehkäisemään kriisien syvenemistä. Maatalousyrittäjät korostivat erityisesti henkilökohtaisen kohtaamisen, maksuttomuuden ja nopean tuen merkitystä. Myös sidoryhmät kokivat hankkeen työn tärkeäksi omalle työlleen, sillä kokonaisvaltainen tuki helpotti heidän mahdollisuuksiaan auttaa maatalousyrittäjiä oikea-aikaisesti. Toimintaa jatkettiin hankkeen

päätyttyä Melan Väliä viljelijästä -verkoston kautta, mikä varmistaa tuen jatkuvuuden myös tulevana vuosina.

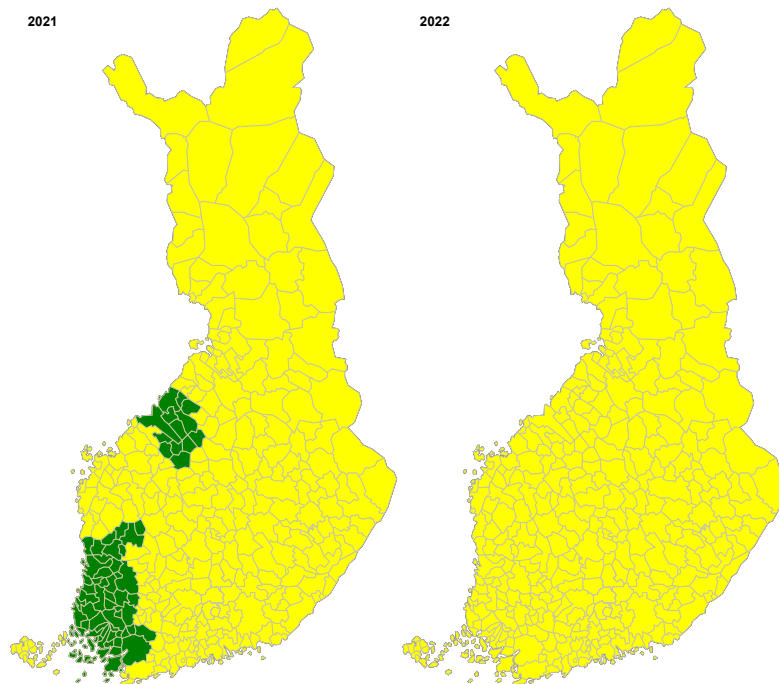
Menestyvä maatilayritys 2 -hanke (2019–2022) Varsinais-Suomessa tarjosi maatalousyrittäjille tukea tilanteissa, joissa toiminnan talous, työkyky, jaksaminen tai muutostilanteet vaativat erityistä huomiota. Hankkeen keskeinen tavoite oli auttaa viljelijöitä selviytymään maatalouden rakennemuutoksesta vahvistamalla talouden hallintaa, kokonaisjohtamista ja hyvinvointia. Tilakohtaisissa yrittäjätapaamisissa käytiin yhdessä läpi tuotannon, talouden, terveydentilan, ihmissuhteiden ja tulevaisuuden suunnitelmien kokonaisuutta ja etsittiin ratkaisuja sekä ohjattiin palveluihin, kuten Neuvo2020-neuvontaan, terapiaan tai juridiseen tukeen. Hankkeen aikana apua sai yhteensä 168 tilaa, ja Melan ostopalvelusitoumuksia myönnettiin 190, pääosin henkisen tuen palveluihin.

Laajassa tilaisuustoiminnassa järjestettiin 81 koulutus-, verkosto- ja hyvinvointitilaisuutta, joihin osallistui yli 3 300 henkilöä, ja tallenteita katsottiin yli 5 000 kertaa. Teemoina olivat muun muassa talous, verotus, riskienhallinta, markkinat, tukijärjestelmät, sopimukset ja jaksaminen. Koronapandemia siirsi tapahtumia verkkoon, ja hanke tuotti podcasteja, videoita, patikkaretkiä ja kuntotestipaketin työkyvyn vahvistamiseksi. Lisäksi hankkeessa syntyi kaksi uutta työkalua: maatalousyrittäjien muutostyökirja sekä logistiikkalaskuri, joka auttaa ruokayrityksiä arvioimaan kuljetuskustannuksiaan.

Hankkeen aikana sidosryhmäyhteistyö tiivistyi, ja yhteistyötä tehtiin laajalti muun muassa ProAgrian, Melan, työterveyshuollon, ELY-keskuksen, pankkien ja vakuutuslaitosten kanssa. Yhteistyö auttoi havaitsemaan ongelmat aiemmin ja madaltamaan puheeksi ottamisen kynnystä. Tulosten perusteella yrittäjien talousosaaminen, työkyky ja hyvinvointi paranivat, ja viljelijöiden kyky toimia muuttuvassa toimintaympäristössä vahvistui. Hankkeen ohjausryhmä luonnehti toimintaa erityisen tärkeäksi ja oikea-aikaiseksi vastaukseksi maatalouden kriisiytyneeseen tilanteeseen.

Hanke osoitti, että kokonaisvaltainen tuki, taloudesta hyvinvointiin, on ratkaisevan tärkeää maatalousyrittäjien jaksamisen ja kannattavuuden turvaamiseksi erityisesti epävarmoina aikoina, kuten koronapandemian ja Ukrainan sodan aiheuttamien kustannuskriisien keskellä.

Myötätuulta tuottajalle 2 -hanke (2020–2023) tarjosi Keski-Pohjanmaan maatalousyrittäjille kokonaisvaltaista tukea aikana, jolloin taloudelliset paineet, kustannuskriisi, pandemian vaikutukset ja Ukrainan sodan aiheuttama epävarmuus lisäsivät viljelijöiden kuormitusta. Hankkeen keskiössä olivat tilakohtainen keskusteluapu, kriisitilanteiden ensituki ja ohjaus tarvittaviin asiantuntija- ja hyvinvointipalveluihin. Samalla toimintaa suunnattiin yhä enemmän ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen välittämiseen. Tätä vahvistettiin monipuolisella koulutus- ja pienryhmätoiminnalla, sidosryhmäyhteistyöllä sekä uusilla työvälineillä. Tilakohtaista apua hankeajana sai 170 maatilaa ja 253 henkilöä, joka oli lähes kaksinkertaisesti asetettuihin tavoitteisiin nähden. Osana ennaltaehkäisevää työtä julkaistiin Toivon työkirja, josta otettiin hankkeessa 700 kpl painatuserä. Toivon työkirja tarjosi maatalousyrittäjille ja heidän yhteistyötahoilleen voimavara- ja ratkaisukeskeisiä näkökulmia jaksamisen ja muutosten hallintaan. Työkirjan tavoitteena oli lisätä toivoa, vahvistaa motivaatiota ja auttaa tunnistamaan omia voimavaroja tilanteissa, joissa arki tuntui kuormittavalta. Mela painatti ja jakoi työkirjasta lisäksi toiset 700 kappaletta työhyvinvointipäivissään. Toivon työkirja on hankeajan merkittävimpiä konkreettisia tuotoksia, ja se vastasi suoraan viljelijöiden tarpeeseen saada helposti saavutettavaa ja käytännönläheistä tukea synkinäkin aikoina. Hankkeen kokonaisuutena voidaan todeta vahvistaneen maatalousyrittäjien toimintakykyä, madaltaneen avun hakemisen kynnystä sekä tiivistäneen sidosryhmien yhteistyötä viljelijöiden tueksi.

Kuva 7 Toimintamallin leviäminen 2021-2022

Vuoden 2021 aikana loppui MTK-Etelä-Pohjanmaan ja MTK-Pirkanmaan hallinnoimat maatalousyrittäjien hyvinvointihankkeet. Loput MTK-liittojen hallinnoimat hankkeet päättyivät asiakastyön osalta vuoden 2022 aikana: MTK-Satakunnan ja MTK-Varsinais-Suomen hankkeet päättyivät toukokuussa 2022 ja viimeisenä päättyi MTK-Keski-Pohjanmaan hanke, jonka asiakastyö siirtyi Välitä Viljelijästä -projektille elokuussa 2022. Tämän jälkeen toiminta on jatkunut koko Suomen alueella Välitä Viljelijästä-projektin toimintana vuoden 2024 loppuun asti. Sen jälkeen asiakastyö on ollut osa Melan lakisääteistä Varhaisen välittämisen toimintaa.

Vuosina 2021–2024 Välitä Viljelijästä -projekti jatkui valtakunnallisena maatalousyrittäjien työkykyä ja jaksamista tukevana toimintana. Toiminnan painopisteenä säilyivät projektityöntekijöiden tarjoama henkilökohtainen tuki, palveluohjaus ja moniammatillisen yhteistyön koordinointi haastavissa elämäntilanteissa oleville maatalousyrittäjille ja heidän perheenjäsenilleen. Asiakastyössä korostuivat erityisesti talous- ja kannattavuushaasteet, työkykyyn liittyvät kysymykset, jaksamisongelmat ja ihmissuhdehaasteet. Samalla projektin toiminta laajeni koko maan kattavaksi, kun

maakunnallisia hyvinvointihankkeita päättyi ja niiden toimintoja siirrettiin osaksi Välitä viljelijästä -projektia. Vuoden 2022 lopussa projektissa työskenteli 15 projektityöntekijää.

Projektityöntekijöiden työnkuva laajeni aiempaa vahvemmin työkyvyn tukemiseen. Vuonna 2020 pilotoitu työkykykoordinaattoritoiminta vakiintui osaksi projektia. Työssä painottuivat työkykyriskien hallinta, kuntoutukseen ja työssä jatkamiseen liittyvä ohjaus sekä yhteistyö työterveyshuollon ja muiden sidosryhmien kanssa. Asiakastyössä henkilökohtaiset tilakäynnit säilyivät keskeisinä, mutta etäyhteyksien käyttö lisääntyi koronapandemian jälkeen ja vuoteen 2023 mennessä noin puolet asiakaskontakteista hoidettiin etänä. Projektissa korostettiin myös varhaisen välittämisen toimintamallia, verkostoyhteistyötä sekä Mielenterveyden ensiapu®-koulutuksia osana ennaltaehkäisevää työhyvinvointityötä.

Ostopalvelusitoumusten rinnalla korostui projektityöntekijöiden oma palveluohjaus sekä yhteistyö sidosryhmien kanssa. Vuonna 2024 projektin toiminta sisälsi myös tulevan vakinaistamisen valmistelua. Hallitusohjelmaan kirjatun tavoitteen mukaisesti valmisteltiin lakimuutosta, jonka myötä Välitä Viljelijästä -projektin toimintamallia ryhdyttiin siirtämään osaksi pysyvää lakisääteistä toimintaa. Samalla suunniteltiin uusia toimintaprosesseja, ostopalvelusitoumusten hallinnointia sekä uusien asiakasryhmien, kalastajien ja poronhoitajien, huomioimista tulevassa toiminnassa. Presidentti Alexander Stubb vahvisti lain voimaantulon marraskuussa 2024 ja Mela aloitti lain mukaisten palvelujen järjestämisen 1.1.2025.

2.3.2 Johtaminen

Jo Maatalousyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishankkeen toisena vuotena oli toiminnan merkityksellisyydestä tullut niin selkeitä indikaatioita, että tahtotilana oli toimintamallin jalkauttaminen ja vakiintunut tarjoaminen. Hankkeille on tyypillistä hankkeiden välinen yhteistyö, mutta myös se, että jokainen hanke johdetaan omanaan. Lisäksi hankkeet ovat harvoin täysin samanlaisia keskenään. Maatalousyrittäjien hyvinvointihankkeita yhdistäviä tekijöitä oli asiakastyön malli ja verkostotyö, mutta jokaisessa hankkeessa oli omat tavoitteensa ja näkökulmansa ja kehityskohteensa. Näin ollen jokainen hanke oli kuvainnollisesti kuin yksi palapelin palanen, joka teki yhteistyötä muiden palasten kanssa, mutta selkeästi mikään ei koonnut palasia yhteen.

Johtamista kaivattiin, sillä vaikka jokaisessa hankkeessa oli omat näkökulmansa, oli asiakastyössä ja sidosryhmytyössä samoja piirteitä ja mahdollisuuksia tiedon vaihtoon ja toiminnan kehittämiseen eri alueilta nousevien kokemusten myötä. Vastuutahoa mietittiin kentällä ja valtakunnallisen kattavuuden vuoksi vaihtoehdoiksi nähtiin MTK keskusliitto tai Mela.

”Se oli varmaan 2015 syksyllä, kun Melan kanssa keskusteltiin ensimmäisiä kertoja, että jonkun näköinen sateenvarjo täytyisi olla, kun hankkeita oli tulossa paljon. Miksi se ei ollut MTK, niin kanta oli aika selkeä, että sieltä ei sekaannuta hankkeisiin.”

”Haluttiin vähän hyssyttellä ongelmia, välillä oli olo, että jotkut ajattelivat, että edunvalvontatyö on epäonnistunut, kun viljelijöillä on ongelmia. Ei liitoissa niinkään, mutta... Mutta ajan kuluessa tämä kyllä muuttui.”

Ensimmäisissä todellisissa yhteistyökeskusteluissa oli muistikuvien mukaan paikalla Melasta johtajia, MTK-liitoista hanketyöntekijöitä ja henkilö Maa- ja metsätalousministeriöstä. Tämä ajoittui syksyyn 2015 ja kaikki ymmärsivät tilanteen. Keväällä 2016 hanketyöntekijät tekivät yhdessä listausta, mitä tukea toivottaisiin ja jo siinä kohtaa esimerkiksi ostopalvelusitoumukset on nostettu ensimmäisen kerran keskusteluun. Lisäksi kaivattiin erilaisia työkaluja asiakastyön ja sidosryhmytyön tueksi. Vuonna 2016-2017 oli useita palavereita asiasta. Ajallisesti on huomioitava, että maaliskuussa 2016 oli traktorimarssi, jonka seurauksena myönnettiin maatalouden kriisipaketti ja osana sitä rahoitus Välitä Viljelijästä -projektiin ja vuoden 2017 alusta Välitä Viljelijästä -projekti alkoi.

Välitä Viljelijästä -projektissa katettiin asiakastyö niillä alueilla, joilla ei ollut omaa maakunnallista hanketta. Tämän lisäksi Välitä Viljelijästä -projekti ryhtyi toimimaan valtakunnallisena sateenvarjona eri hankkeiden välillä. Välitä Viljelijä -projektin kautta järjestettiin hanke- ja projektitoimijoiden yhteisiä koulutuksia ja levitettiin sekä osin tuotettiin eri materiaaleja kaikkien käyttöön.

Toiminnan jatkuvuuden johtaminen oli systemaattista. Kun maakunnallinen hanke päättyi, siirrettiin keskeneräiset asiakasasiat maatalousyrittäjien kirjoittamien valtakirjojen

mukaisina Välitä Viljelijästä- projektille. Yksi jatkuvuuden tekijä oli myös työntekijöiden melko vähäinen vaihtuvuus.

”Hankkeissa ja projekteissa työntekijöiden vaihtuvuutta ei ole ollut kovin paljoa. Onhan vaihdoksia tullut, mutta on myös pysyvyyttä.”

2.3.3 Integroiminen

Hankkeiden alkuvaiheista alkaen on pidetty positiivisena, että toimintamalli leviää.

”Se oli jo 2015-2016 vaihteessa, kun oli selvää, että hankkeen kaltaista toimintaa tarvitaan koko Suomessa. Ei ollut mitään syytä ajatella, että vain tietyillä alueilla oli haasteita niissä asioissa, joihin hankkeissa autettiin.”

Hankkeiden vaikuttavuutta seurattiin ja tutkittiin, joka omalta osaltaan sekä levitti tietoutta hanke- ja projektitoiminnasta, että osoitti sen vaikuttavuutta.

”Ainakin siitä E2 tutkimuksesta oli hyötyä, kyllä niistä kaikistakin on hyötyä ollut. Aina pitää olla näyttöä, kun jotakin tehdään. Välitä Viljelijästä vaikuttavuustutkimus tehtiin vakinaistamiseen nähden oikeaan aikaan.”

Poliittinen hyväksyntä oli koko hanke- ja projektiajan puoluerajat ylittävää. Mukaan mahtui joitakin soraääniäkin. Sanna Marinin hallituksen ohjelmassa oli kirjattuna:

*”Uudistetaan lomituskilpailulaki ja turvataan Välitä viljelijästä -toimintamalli. Toimintamallin vakinaistaminen arvioidaan vaalikauden lopulla.”
(Valtioneuvoston julkaisu 2019:31)*

Korona muutti hallituksen prioriteetteja ja Välitä Viljelijästä toiminnan rahoitus turvattiin ja vakinaistamista selvitettiin, mutta päätöstä vakinaistamisesta ei tehty. Petteri Orvon hallituksen ohjelmassa kirjaus lupasi vakinaistamista ja vakinaistaminen toteutettiin niin, että laki säädettiin 2024 loppuvuonna ja vuoden 2025 alusta alkaen asiakastyötä tehtiin Melan lakisääteisenä Varhaisen tuen palveluna.

”Välitä viljelijästä -projektista tehdään pysyvä toimintamalli, ja lomituspalvelut säilytetään vähintään nykyisellä tasolla.” (Valtioneuvoston julkaisu 2023:58)

Suurimmat muutokset lakisäateistämässä oli MYEL-vakuutuksen vaatimus ja se, että kalastajat ja poronhoitajat tulivat palveluiden piiriin. Lisäksi ostopalvelusitoumukset rajattiin mielenterveyden asioihin. Rajautuminen oli käytännössä tapahtunut jo projektin aikana, eli muutos ei ollut käytännön näkökannalta merkittävä. Työn sisällöllinen muotoutuminen projektin aikana ollut yksilökohtaista, nyt laki asettaa toiminnalle tiettyjä raameja. Samalla laissa oleva kirjaus on siinä määrin vapaamuotoinen, että toiminnan kehittäminen tarpeiden mukaan on edelleen mahdollista. Varhaisen tuen palveluiden kokonaisuus on alkuperäistä Leader -hanketta laajempi ennaltaehkäisevän työn osalta, mutta toiminnalla on sama ydin: luottamuksellinen keskusteluapu ja sidosryhmäyhteistyö.

”10 luku Eläkelaitoksen tehtävät... 114 § Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen tehtävät... 11) maatalousyrittäjien varhaisen tuen palveluista siten kuin tässä laissa säädetään.

115 a § (22.11.2024/665)

Maatalousyrittäjien varhaisen tuen palvelut

Maatalousyrittäjien eläkelaitos järjestää 114 §:n 1 momentin 11 kohdassa tarkoitettuja maatalousyrittäjien varhaisen tuen palveluja tämän lain mukaan vakuutetuille maatalousyrittäjille. Tämän lain mukaan vakuutettuun maatalousyrittäjään rinnastetaan palveluja järjestettäessä henkilö, joka on ollut vakuutettuna tämän lain mukaan ja jonka vakuutus on päätetty määräaikaisen työkyvyttömyyden perusteella myönnetyn eläkkeen tai etuuden vuoksi. Palvelujen tarkoituksena on tukea maatalousyrittäjien työkykyä, ennaltaehkäistä heidän työkyvyttömyyttään ja pidentää heidän työuriaan.

Maatalousyrittäjien varhaisen tuen palvelut ovat:

- 1)Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen palveluksessa olevien työkykyneuvojen maatalousyrittäjien työkykyyn liittyvät neuvonta- ja ohjauspalvelut;
- 2)Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen maatalousyrittäjälle harkinnanvaraisesti antama ostopalvelusitoumus mielenterveyden asiantuntijapalveluihin;
- 3)maatalousyrittäjien varhaisen tuen toimintamallin ja varhaisen tuen toimintamallia toteuttavan sidosryhmäverkoston ylläpitäminen ja kehittäminen;
- 4)työkyvyn tukemiseen ja työkyvyttömyyden ennaltaehkäisyyn liittyvien koulutusten ja digitaalisten palvelujen järjestäminen sekä maatalousyrittäjien varhaisen tuen palveluihin liittyvä viestintä.” (Maatalousyrittäjien eläkelaki 1280/2006.)

3 Tunnistettuja käännekohtia

3.1 Hanke- ja projektirahoitus ja yhteistyö

Hankerahoituksella on ollut kriittinen merkitys, että toimintamalli on voinut kehittyä ja laajentua. Jokaisessa hankkeessa oli omat näkökulmansa ja näin jokainen toiminut hanke on jättänyt jälkensä toimintamallin kehitykseen. Eri hankkeissa tuotetut materiaalit jaettiin toisten hyvinvointihankkeiden käyttöön ja näin vältettiin päällekkäistä kehitystä.

”Eri hankkeiden ja Välitä Viljelijästä projektin välillä ei kyllä tuntunut olevan varpaille astumista. Jotain yksittäisiä tilanteita on ollut, kun mieltii, mutta ei paljoa.”

Kaikissa hankesuunnitelmissa tuodaan esiin yhteistyö. Yhteistyö eri sidosryhmien kanssa, mutta myös yhteistyö eri hankkeiden kesken ja yhteistyö MTK-liittojen hyvinvointihankkeiden ja Melan hallinnoiman Välitä Viljelijästä-projektin välillä.

”Kyllä yhteistyöllä oli todella suuri merkitys. Yhteistyöverkosto laajeni koko ajan ja tahoiksi tuli sellaisia, joita ei ollut aikaisemmin ajatellutkaan. Muiden

maakuntien vertaistuki ja materiaalit tukivat toimintaa. Moni työntekijä oli sellaisia kehittäjiä ja tartuttiin asioihin.”

3.2 Yhteiskunnalliset herkkyydet

Toimintamallin leviämiseen ja vakiintumiseen vaikuttivat maatalouden toimintaympäristössä tapahtuneet yhteiskunnalliset muutokset ja kriisit. Hankkeiden ja Välitä Viljelijästä -projektin kehittyminen ajoittui ajanjaksoon, jolloin maatalousyrittäjien kokemus epävarmuus lisääntyi monella tasolla samanaikaisesti. Taloudelliset paineet, hallinnolliset muutokset ja toimintaympäristön jatkuva muutos lisäsivät maatalousyrittäjien kuormitusta sekä tarvetta uudenlaisille tukimuodoille.

Haastatteluissa ja aineistoissa nousi esiin, että maatalousyrittäjien hyvinvointiin vaikuttivat paitsi yksittäiset kriisit myös pitkään jatkunut epävarmuuden kokemus. Maatilojen rakennekehitys lisäsi investointipaineita ja taloudellisia riskejä.

Yhteiskunnallisen ilmapiirin kiristyminen näkyi myös maatalousyrittäjien tavassa tuoda esiin kokemuksiaan. Esimerkiksi traktorimarssi (Yle 2016) ja muu julkinen keskustelu kuvastivat laajempaa kokemusta siitä, ettei maatalouden tilannetta ymmärretty riittävästi yhteiskunnallisessa päätöksenteossa.

Yhtenä käännekohtana maatalousyrittäjien hyvinvointihankkeiden vakinaistamisen osalta voidaan pitää maaliskuussa 2016 pidettyä traktorimarssia. Traktorimarssin taustalla vaikutti erityisesti maatilojen taloustilanteen heikentyminen Venäjä-pakotteiden, hintojen laskun ja maataloustukien maksatusviiveiden vuoksi. Traktorimarssille osallistui tuhansia viljelijöitä ja satoja traktoreita. (Yle 2016.)

Traktorimarssin myötä hallitus esitti kriisipakettia maataloudelle. Tästä kriisipaketista miljoona euroa kohdennettiin Melalle. Tämä miljoona on Melan Välitä Viljelijästä -projektin alku. Ensimmäinen Välitä Viljelijästä -projekti alkoi vuoden 2017 alussa. (Penttilä, Pitkänen & Eronen 2023). Viimeistään tässä vaiheessa laajan yleisön mielenkiinto oli herätetty.

Toimintamallin kehittymisen kannalta olennaista oli, että se kykeni reagoimaan nopeasti muuttuvaan toimintaympäristöön. Toiminta ei rakentunut yksittäisen kriisin ympärille, vaan vastasi pitkäkestoiseen kuormituksen ja epävarmuuden kokemukseen. Yhteiskunnalliset herkkyydet loivat tilanteen, jossa maatalousyrittäjien hyvinvointia tukevalle, helposti saavutettavalle ja luottamukselliselle toimintamallille oli kasvava tarve.

3.3 Näyttöön perustuva toiminta

Toimintamalli ei ollut alkuvaiheessa näyttöön perustuva siinä merkityksessä, että se olisi rakentunut valmiiseen tutkimusnäyttöön pohjautuvan toiminnan ympärille. Sen sijaan toiminta rakentui käytännön tarpeiden tunnistamisesta ja kokemuksellisesta tiedosta. Toiminnan laajentuessa näyttöä alettiin kuitenkin kerätä hankkeiden vaikuttavuudesta, asiakaskokemuksista ja toimintamallin hyödyistä.

Vaikuttavuuden seuranta ja tutkimus muodostuivat tärkeäksi osaksi toimintamallin aseman vahvistumista. Haastatteluaineistossa korostui käsitys siitä, että toiminnan jatkuvuus ja vakinaistaminen edellyttivät näyttöä toiminnan hyödyllisyydestä ja vaikuttavuudesta.

Toiminnan vaikuttavuuden osoittaminen oli merkityksellistä toiminnan kehittämisen, mutta erityisesti poliittisen hyväksynnän näkökulmasta. Vaikuttavuustutkimukset ja seuranta loivat perusteluja sille, miksi toimintaa tuli jatkaa ja vakinaistaa. Näyttö toiminnan hyödyistä lisäsi luottamusta siihen, että kyse ei ollut vain yksittäisestä hankkeesta, vaan yhteiskunnallisesti tarpeellisesta toimintamallista.

3.4 Agraariajattelusta työkykyajatteluun

Toimintamallin kehityksessä voidaan tunnistaa vähittäinen muutos maatalouslähtöisestä ajattelusta kohti vahvempaa työkykyajattelua. Muutos ei tarkoittanut sitä, että ihminen olisi noussut toiminnan keskiöön vasta myöhemmässä vaiheessa, sillä maatalousyrittäjän kokonaisvaltainen kohtaaminen oli toimintamallin ytimessä jo ensimmäisestä Sastamalan hankkeesta lähtien. Sen sijaan muutos liittyi erityisesti siihen, millä käsitteillä, rakenteilla ja näkökulmilla toimintaa alettiin sanoittaa ja perustella.

Toimintamallin alkuvaiheissa lähestymistapa oli vahvasti maatalouslähtöinen. Toiminta rakentui maatalousyrittäjien arjen, maatalojen toimintaympäristön sekä maatalouden erityispiirteiden ymmärtämiselle. Taustalla vaikuttivat maatalouden rakennemuutos, taloudelliset paineet, investointikuormitus, työmäärä sekä maatalousyrittäjien kokemaa yksinäisyys ja kuormitus. Toimintamallin vahvuutena oli käytännönläheinen ymmärrys maatalojen arjesta sekä kyky kohdata maatalousyrittäjä kokonaisuutena.

Toiminnan laajentuessa mukaan alkoi vähitellen tulla vahvempi työkyvyn, varhaisen tuen ja ennaltaehkäisyn näkökulma. Tämä ei muuttanut toimintamallin perustaa, vaan toi kokonaisuuteen uudenlaista käsitteistöä ja jäsentelytapaa.

Työkykyajattelun vahvistuminen helpotti myös toimintamallin integroitumista osaksi Melan toimintaa. Kun toimintaa pystyttiin kuvaamaan työkyvyn tukemisen, varhaisen tuen ja ennaltaehkäisevän toiminnan käsitteillä, muodostui siitä aiempaa luontevammin osa Melan tehtäväkenttää ja palvelurakennetta. Tämä vahvisti toimintamallin institutionaalista ymmärrettävyyttä ja loi edellytyksiä sen vakinaistamiselle osaksi pysyviä rakenteita.

3.5 Termistön kehittyminen

Jo ensimmäisessä Leader-hankehakemuksessa oli mukana termi ”verkosto”, joka on kulkenut läpi kaikkien sitä seuraavien tässä tutkimuksessa tunnistettujen maatalousyrittäjien hyvinvointia tukevien hankkeiden suunnitelmissa (taulukko1).

Tarpeiden tunnistamisen osalta ensimmäisessä alueellisessa hyvinvointihankkeessa, joka alkoi, kun Leader -hanke oli vielä käynnissä, oli termistöä muokattu vastaamaan alalla jo käytössä olevaa sanastoa kuten ”varhaisen välittämisen malli” (Varavoimaa FARMARILLE - hankesuunnitelma 2013). Varhaisen välittämisen malli maatalousyrittäjille -julkaisu oli tuotettu osana Kasvua Hämeessä -teemaohjelmaan kuuluvassa Osaamisverkostohankkeessa (2009-2011), johon kuului laaja yhteistyöryhmä sisältäen seuraavat tahot: MTK Häme, Maatalousyrittäjien eläkelaitos (Mela), Hämeen alueen meijerit, kuntien maatalous- ja lomahallinto, työterveyshuolto, eläinlääkärit, ProAgria Häme,

evl-kirkko ja maaseudun tukihenkilöverkko, lisäksi erityisasiantuntijana toimi psykologi Pirkko Lahti (Varhaisen välittämisen malli maatalousyrittäjille n.d.).

Leader -rahoitteisen Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishankkeen inspiroimista MTK-liittojen maatalousyrittäjien hyvinvointihankkeiden hankesuunnitelmista Varhaisen välittämisen toimintamalliin jätettiin viittamatta vain kolmessa hankesuunnitelmassa neljästätoista. Kaikissa Melan hallinnoimissa Välitä Viljelijästä -projektin suunnitelmissa oli maininta varhaisen välittämisen toiminnasta. Se, että osasta suunnitelmia maininta puuttuu, ei tarkoita, että voitaisiin olla varmoja, että toimintamallia ei olisi jalkautettu myös näillä alueella. Varhaisen välittämisen toimintamallin jalkauttamisen tukemisen tarve tunnistettiin laajalti.

Hankesuunnitelmissa käytettiin termiä ”työkyky” ja ”puheeksi ottaminen” vuodesta 2015 alkaen suurimmassa osassa tutkimuksen kohteena olleista hankesuunnitelmista. Puheeksi ottaminen liittyy läheisesti Varhaisen välittämisen malliin (Mela 2025). Toisissa hankesuunnitelmissa onkin viitattu puheeksi ottamiseen jättäen Varhaisen välittämisen mallin mainitseminen pois. Sisällöllisesti aiheet ovat saman tyyppisiä, kuin Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishankkeessa, mutta termisesti siirryttiin entistä lähemmäksi muun yhteiskunnan käyttämää termistöä. Taulukon 1 merkkien tarkoitus: 0 tarkoittaa, että termiä ei mainita hanke- tai projektisuunnitelmassa, 1 tarkoittaa, että termi mainitaan hanke- tai projektisuunnitelmassa.

Taulukko 1 Hanke- ja projektisuunnitelmissa esiintyvä termistö

Alkamis- vuosi	Hankkeen/ projektin nimi	Hanke- ja projektisuunnitelmassa esiintyvä termistö			
		Verkosto	Varhainen välittäminen	Työkyky	Puheeksi ottaminen
2012	Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishanke	1	0	0	0
2013	Varavoimaa Farmarille	1	1	0	0

2015	Varavoimaa Farmarille II	1	1	1	1
2016	Voimaa Arkeen	1	0	0	1
2016	Menestyvä maatilayritys	1	0	1	0
2016	Varavoimaa Farmarille Etelä- Pohjanmaalla	1	1	1	1
2017	Virtaa Viljelijälle	1	1	1	0
2017	Välitä Viljelijästä (Mela)	1	1	1	1
2017	Vipuvoimaa Viljelijälle	1	1	1	1
2017	Myötätuulta tuottajalle	1	1	1	1
2018	Voimaa Farmarille	1	1	1	1
2018	Välitä Viljelijästä (Mela)	1	1	1	1
2018	Voimaa Arkeen II	1	0	1	1
2019	Välitä Viljelijästä (Mela)	1	1	1	1
2019	Varavoimaa Farmarille Etelä- Pohjanmaalla II	1	1	0	0
2019	Varavoimaa Farmarille muutoksiin	1	1	1	1
2019	Menestyvä maatilayritys 2	1	1	1	1

2020	Välitä Viljelijästä (Mela)	1	1	1	1
2021	Välitä Viljelijästä (Mela)	1	1	1	1
2022	Välitä Viljelijästä (Mela)	1	1	1	1
2023	Välitä Viljelijästä (Mela)	1	1	1	0
2024	Välitä Viljelijästä (Mela)	1	1	1	0

4 Johtopäätökset ja pohdinta

Sastamalan hankkeesta poikkeuksellisen teki kokonaisuus. Aiemmissa maatalousyrittäjien hyvinvointihankkeissa oli havaittu samoja haasteita, kuin Sastamalan hankkeessa. Tyypillisesti aiemmat hyvinvointihankkeet panostivat tiedonjakotilaisuuksiin ja työhyvinvointia tukeviin viljelijöille suunnattuihin aktiviteetteihin. Myös verkostoiden kehittämisen tarve nähtiin jo ennen Sastamalan hanketta (Saha 2014). Sastamalan hankkeen tapa yhdistää maataloilille jalkautuva keskusteluapu ja sidosryhmäverkostojen kehittäminen oli ainutlaatuista. Kumpikaan toimi ei ollut sellainen, jota ei olisi koskaan aiemmin tehty, mutta yhdistelmä oli ainutlaatuinen, eikä viitteitä vastaavan toiminnan aiemmasta olemassaolosta ole ollut löydettävissä.

Maatalousyrittäjille suunnatut hyvinvointihankkeet jalkauttivat tehokkaasti eri toimintoja alueillaan. Esimerkiksi Maatalousyrittäjien hyvinvointipäivästä löytyy ensimmäinen maininta vuodelta 2012. Tuolloin tilaisuuden järjesti Mela, MTK-Pohjois-Suomi ja M3-hanke, jonka tavoitteena oli auttaa maidontuottajia henkisen ja fyysisen työkyvyn ylläpidossa (Saha 2014). Maatalousyrittäjien hyvinvointipäivien järjestäminen oli useiden hyvinvointihankkeiden toiminnassa mukana ja hyvinvointipäivät jatkavat edelleen olemassaoloaan Melan kautta.

Tarpeiden arviointi ja ratkaisuiden etsiminen kehittyi hankkeissa käytännössä aina, kun uudelle alueelliselle hyvinvointihankkeelle haettiin rahoitusta. Leader-hankkeessa tunnistettu asiakastyön tapa ja sidosryhmäverkostojen vahvistaminen olivat kaikissa hyvinvointihankkeissa keskiössä, mutta näkökulmat olivat siinä määrin keskenään poikkeavia, että toimintoja ei nähty esimerkiksi päällekkäisinä vaan rinnakkaisina ja jatkumona kehitykselle. Aina, kun uusi hanke alkoi, oli hankkeen näkökulmat ja toimintamallit muodostettava tavalla, jolla heräteltiin ensimmäisten omaksujien mielenkiinto. Maatalousyrittäjien hyvinvointiin liittyvän hanketoiminnan lisääntyessä ensimmäisten omaksujien saavuttaminen oli helpompaa ja esimerkiksi asiakaskontakteja muodostui enemmän ja nopeammin.

Denningin (Denning & Dunham 2006, Denning 2012) innovaatiotoimintoja ei ole kehitetty sosiaalisten innovaatioiden vaan enemminkin yrityksiä palvelevien, tyypillisesti teknisten, innovaatioiden näkökulmasta. Teorian sopivuus tähän case tutkimukseen oli erinomainen. Heikoiten kirjattu ja havaittavissa oleva innovaatiotoimi oli visioiminen. Siihen onkin hyvä kiinnittää hankekehityksessä huomiota. Vision ei tarvitse olla utopistinen tai liian kaukainen. Hyvinvointihankkeiden osalta visio oli erittäin lähellä suunnitellun toiminnan kuvausta, mutta samalla tulevaisuusorientoitunut, sillä näin jälkikäteen arvioiden visio oli toteutettavissa tulevaisuuskuvasa ainoastaan siinä tapauksessa, että toiminta lopulta vakinaistuu.

On oletettavaa, että monelle Sastamalan hankkeen ja sitä seuranneiden hankkeiden yksittäisille toimille löytyy pidempi historia. Tässä case-tutkimuksessa tarkasteltiin, miten paikallinen Leader-rahoitteinen maatalousyrittäjien työhyvinvointihanke kehittyi vaiheittain valtakunnalliseksi Välitä viljelijästä -toiminnaksi ja lopulta osaksi Melan lakisääteisiä palveluja. Vakinaistamiseen johtanut polku oli melko pitkä, vuodesta 2012 vuoden 2024 loppuun, ja ilman sitoutuneita työntekijöitä, hanketoimijoita, EU- ja valtion rahoitusta, Melan roolia, kiinnostuneita politikkoja, palvelua käyttäviä viljelijöitä ja aktiivisia sidosryhmän toimijoita se ei olisi onnistunut.

Sastamalan hanke ja sitä seuranneet maatalousyrittäjien hyvinvointihankkeet ja -projektit ovat osoitus siitä, että paikallistasolta tunnistettu palvelutarve voi kehittyä valtakunnalliseksi toimintamalliksi. Tällä hetkellä Suomi on yhteiskuntana haastavan tilanteen edessä heikon talouskehityksen vuoksi. Tämä case tutkimus voi toimia esimerkkinä, että haastavien

tilanteiden edessä toimiva ratkaisu voi löytyä paikallistasolta. On mahdollista, että paikallisesti nousee erilaisia tapoja kehittää olemassa olevia palveluita. On merkityksellistä, että paikallistason kehitysideat saavat tilaa ja rahoitusta on jatkossakin saatavissa kokeileviin toimiin. Yhteiskunnan voi olla tarpeellista avata ajatuksiaan paikallistason ratkaisuiden parempaan hyväksyttävyyteen, jotta seuraavan yhteiskuntaa hyödyttävän toimintamallin integroimiseen ei ole välttämätöntä käyttää kahtatoista vuotta.

Lähteet

Denning, P.J. 2012. Innovating the future: From ideas to adoption. The Futurist, Jan-Feb, 41-45. Saatavissa: <https://denninginstitute.com/pjd/PUBS/Futurist-Denning-JF2012.pdf>

Denning, P.J. 2004. The social life of innovation. Communications of the ACM, 47(4), 15-19. Saatavissa: <https://denninginstitute.com/pjd/PUBS/CACMcols/cacmApr04.pdf>

Denning, P.J. & Dunham, R. 2006. Innovation as language action. Communications of the ACM, 49(5), 47-52. Saatavissa: <https://doi.org/10.1145/1125944.1125974>

Farmwell. 2021. Extra Energy for the Farmers. Saatavissa: <https://farmwell-h2020.eu/SID%20Projects/extra-energy-for-the-farmers/>

Hytönen, R. 2014. Hyvinvoiva maatalousyrittäjä – Työhyvinvointihankkeet hyvinvoinnin edistäjänä. Opinnäytetyö. Savonia. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201402142311>

Maatalousyrittäjän eläkelaki. 1280/2006. Finlex. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2006/1280>

Mela. 2025. Työkaluja varhaiseen välittämiseen. Verkkojulkaisu. Saatavissa: https://www.mela.fi/uploads/2019/05/a31e4983-verkostoosite_2025_suomi.pdf

Penttilä, A., Pitkänen, V. & Eronen, E. 2023. Välitä Viljelijästä -projektin vaikuttavuusarviointi. E2 Tutkimus. Verkkojulkaisu. Saatavissa: <https://www.mela.fi/uploads/2023/12/0620229b-valita-viljelijasta-projektin-vaikuttavuusarviointi.pdf>

Rogers, E. M. 2003. Diffusion of Innovations (5. painos). New York: Free Press. Saatavissa:

https://www.researchgate.net/publication/257624104_Diffusion_of_Innovations_5th_edition_Everett_M_Rogers_Free_Press_New_York_NY_2003_551_pages

Saha, M. 2014. Maatalousyrittäjien kokemuksia hyvinvointihankkeista. Opinnäytetyö. HAMK. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014100114372>

Stigler, S. M. 1980. Stigler's law of eponymy. Transactions of the New York Academy of Sciences, 39: 147-157. <https://doi.org/10.1111/j.2164-0947.1980.tb02775.x>

Valtioneuvoston julkaisuja 2019:13. 2019. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019: Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-808-3>

Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58. 2023. Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-763-8>

Varhaisen välittämisen malli maatalousyrittäjille. n.d. Kasvua Hämeessä -teemaohjelman Osaamisverkostohanke.

Yle. 2012. Maataloudessa tarvitaan keskusteluapua. Verkkajulkaisu. Saatavissa: <https://yle.fi/a/3-6365773>

Yle. 2013. Sastamalan maatalousyrittäjien työhyvinvointihanke saa jatkoa. Verkkajulkaisu. Saatavissa: <https://yle.fi/a/3-6716720>

Yle. 2016. Viljelijät täyttivät traktoreillaan Helsingin Senaatintorin. Verkkajulkaisu. Saatavissa: <https://yle.fi/a/3-8735895>

Liite 1. Aineistona käytetyt hanke- ja projektisuunnitelmat, -raportit ja muut dokumentit

Hanke- ja projektisuunnitelmat

Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishanke 1.8.2011-31.7.2013. Sastamalan seurakunta.

Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishanke II 1.8.2013-31.12.2024 Hankesuunnitelma jatkokaudelle. Sastamalan seurakunta.

Menestyvä Maatilayritys. MTK-Varsinais-Suomi.

Menestyvä Maatilayritys 2. MTK-Varsinais-Suomi.

Myötätuulta tuottajalle. MTK-Keski-Pohjanmaa.

Myötätuulta tuottajalle 2. MTK-Keski-Pohjanmaa.

Varavoimaa Farmarille. MTK-Satakunta.

Varavoimaa Farmarille II. MTK-Satakunta, yhteishanke MTK-Pirkanmaa kanssa.

Varavoimaa Farmarille Etelä-Pohjanmaalla. MTK-Etelä-Pohjanmaa.

Varavoimaa Farmarille Etelä-Pohjanmaalla II-hanke. MTK-Etelä-Pohjanmaa.

Varavoimaa Farmarille muutoksiin. MTK-Satakunta.

Vipuvoimaa Viljelijälle. MTK-Pohjois-Karjala.

Virtaa Viljelijälle. MTK-Kaakkois-Suomi.

Voimaa arkeen II. MTK-Pohjois-Savo.

Voimaa Farmarille. MTK-Pirkanmaa.

Välitä Viljelijästä projektisuunnitelmat vuosilta 2017-2024.

Muutoshakemukset

Maaseutuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishanke 1.8.2012 – 31.7.2013. Hankesuunnitelman muutos

Loppuraportit

Menestyvä Maatilayritys. MTK-Varsinais-Suomi.

Menestyvä Maatilayritys 2. MTK-Varsinais-Suomi.

Myötätuulta tuottajalle. MTK-Keski-Pohjanmaa.

Myötätuulta tuottajalle 2. MTK-Keski-Pohjanmaa.

Varavoimaa Farmarille. MTK-Satakunta.

Varavoimaa Farmarille II. MTK-Satakunta, yhteishanke MTK-Pirkanmaa kanssa.

Varavoimaa Farmarille Etelä-Pohjanmaalla. MTK-Etelä-Pohjanmaa.

Varavoimaa Farmarille Etelä-Pohjanmaalla II-hanke. MTK-Etelä-Pohjanmaa.

Varavoimaa Farmarille muutoksiin. MTK-Satakunta.

Vipuvoimaa Viljelijälle. MTK-Pohjois-Karjala.

Virtaa Viljelijälle. MTK-Kaakkois-Suomi.

Voimaa arkeen. MTK-Pohjois-Savo.

Voimaa arkeen II. MTK-Pohjois-Savo.

Voimaa Farmarille. MTK-Pirkanmaa.

Välitä Viljelijästä projektiraportit 2017-2024.

Muut:

Tarmoa maatalousyrittäjille (Tarmo-hanke). Julkinen tiivistelmä Hankerekisteristä.

Liite 2. Paikallisesta hankkeesta valtakunnalliseksi toiminnaksi -tietokortti

PAIKALLISESTA HANKKEESTA VALTAKUNNALLISEKSI TOIMINTAMALLIKSI

Sastamalassa vuonna 2012 käynnistynyt Leader-rahoitteinen Maaseutuuyrittäjien työhyvinvoinnin kehittämishanke vastasi todelliseen tarpeeseen. Toimintamallin ydin, ihmisen kokonaisvaltainen kohtaaminen ja sidosryhmäyhteistyö, osoittutui toimivaksi ja levisi maakuntiin ja koko Suomeen. Vuoden 2025 alusta toimintaa on toteutettu osana Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen (Mela) lakisääteistä varhaisen tuen palvelua.

DENNINGIN* 8 INNOVAATIOTOIMINTOA - TOIMET JOTKA MAHDOLLISTIVAT JATKON

1

TARPEEN TUNNISTAMINEN

- Tarve nousi jo yleisesti tunnistetusta tilanteesta, johon ei vielä ollut ratkaisumalleja
- Apua ei haettu ajoissa, matalan kynnyksen tukea ei ollut tarjolla

2

VISIOIMINEN

- Kuvaukset, mitä toiminnalla saavutetaan.
- Uudenlainen toimintamalli: Kokonaisvaltainen kohtaaminen ja verkostotyö
- Tiedotusvälineiden kiinnostus aiheesta

3

TARJOAMINEN

- Ensimmäisten omaksujien mielenkiinnon herättäminen
- Sidosryhmät näkivät heti toiminnan tarpeen ja lähtivät jakamaan tietoa

4

TESTAAMINEN

- Palvelun tarjoaminen maatalousyrittäjille
- Sidosryhmätreffit
- Käytänteiden muokkaaminen kokemusten perusteella

5

YLLÄPITÄMINEN

- Sidosryhmät aktiivisia toiminnan markkinoijia, samoin tiedotusvälineiden kiinnostus jatkui
- Opinnäytetyö toimintamalliin liittyen
- Laajemman yleisön mielenkiinto heräsi

6

JATKOKEHITTÄMINEN

- Tietoa toimintamallista jaettiin
- Pidettiin hyvänä, että muutkin kiinnostuivat toimintamallista ja autettiin seuraavien hankkeiden sisällön kehittämisessä

7

JOHTAMINEN

- Toimintamallin laajennuttua oli useita eri hankkeita ja johtajuutta kaivattiin
- Melan Väliä Viljelijästä -projekti alkoi toimimaan valtakunnallisena sateenvarjona, jokainen hanke johdettiin erillisinä.

8

INTEGROIMINEN

- Toimintamallin vaikuttavuutta seurattiin ja tutkittiin
- Koettu hyvinvointi parani ja avun hakemisen kynnyksen madaltui
- Poliittinen hyväksyntä oli puoluerajat ylittävää

MITÄ TÄSTÄ VOIDAAN OPPIA?

"Koko matka tarvittiin, jotta toimintamalli saatiin vakinaistettua"

Paikallistasolta nousevat tarpeet ja ratkaisut voivat edetä valtakunnalliseksi toiminnaksi, kun rohkeutta ja sitoutumista löytyy

Joustava malli mahdollistaa toiminnan kehittämisen

Laajeneminen vaatii aikaa ja runsaasti eri tahoja, jotka uskovat asiaan

LEADER

Tulokset täytyy tehdä näkyväksi

Euroopan unionin osarahoittama

<https://satakunta.mtk.fi/paikallistasolta-valtakunnalliseksi>

*Denning, P. J. (2012). Innovating the future: From ideas to adoption. The Futurist, Jan-Feb, 41-45.

Liite 4. Sidonnaisuudet

Virve Hindström, sidonnaisuudet:

Kirjoittaja asuu Sastamalassa.

Kirjoittaja on toiminut Varavoimaa Farmarille -toiminnassa harjoittelijana 2014 ja osa-aikaisena työntekijänä vuodesta 2017 vuoteen 2022.

Kirjoittaja työskentelee MTK-Satakunnassa.